

N. 46

SEANCE DE L'APRES-MIDI — NAMIDDAGVERGADERING

PRESIDENCE DE M. SWAELEN, PRESIDENT

VOORZITTERSCHAP VAN DE HEER SWAELEN, VOORZITTER

Le procès-verbal de la dernière séance est déposé sur le bureau.
De notulen van de jongste vergadering worden ter tafel gelegd.

La séance est ouverte à 14 h 40 m.
De vergadering wordt geopend om 14 h 40 m.

CONGES — VERLOF

MM. Vandersmissen, pour raison de santé; Collignon, Hatry, pour d'autres devoirs; Leclercq, pour devoirs professionnels, et Verschueren, pour raisons familiales, demandent d'excuser leur absence à la réunion de ce jour.

Afwezig met bericht van verhindering: de heren Vandersmissen, om gezondheidsredenen; Collignon, Hatry, wegens andere plichten; Leclercq, wegens ambtsplichten, en Verschueren, om familiale redenen.

— Pris pour information.

Voor kennisgeving aangenomen.

MEDEDELING — COMMUNICATION

Arbitragehof — Cour d'arbitrage

De Voorzitter. — Met toepassing van artikel 77 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, geeft de griffier van het Arbitragehof kennis aan de Senaat van de verwijzingsbeslissing betreffende de prejudiciële vraag gesteld door de Raad van State, sectie administratie, bij arrest van 25 november 1992 in zake de vereniging zonder winstoogmerk « Association des femmes au foyer » tegen de Belgische Staat (rolnummer 494).

En application de l'article 77 de la loi spéciale du 6 janvier 1989 sur la Cour d'arbitrage, le greffier de la Cour d'arbitrage notifie au Sénat la décision de renvoi concernant la question préjudicielle posée par le Conseil d'Etat, section d'administration, par arrêt du 25 novembre 1992 en cause de l'association sans but lucratif « Association des femmes au foyer » contre l'Etat belge (numéro du rôle 494).

— Voor kennisgeving aangenomen.

Pris pour notification.

HERZIENING VAN DE GRONDWET

REVISION DE LA CONSTITUTION

VOORSTELLEN TOT STAATSHERVORMING

Hervatting van de algemene beraadslaging

PROPOSITIONS DE REFORME DE L'ETAT

Reprise de la discussion générale

De Voorzitter. — Wij hervatten de algemene beraadslaging over de voorstellen tot staats Hervorming.

Nous reprenons la discussion générale des propositions de réforme de l'Etat.

Het woord is aan de heer De Grauwe.

De heer De Grauwe. — Mijnheer de Voorzitter, ik zal mijn uiteenzetting beperken tot het financieringsdeel van het zogenaamde Sint-Michielsakkoord. Hierbij zal ik het eerst hebben over de bijkomende overdracht van middelen aan de deelgebieden, en vervolgens over de ecotaks.

Het Sint-Michielsakkoord voorziet in bijkomende middelen voor de deelgebieden. Het kijk- en luistergeld wordt volledig doorgespeeld naar de Gemeenschappen. De Gemeenschappen krijgen bovendien extra middelen die de tegenwaarde vormen van de niet-betaalde sociale-zekerheidsbijdragen en fiscale voorheffing op de maaltijdcheques. Tenslotte wordt de koppeling van het globale toegewezen gedeelte van de personenbelastingen aan de groei van het BNP versneld ingevoerd.

De deelgebieden krijgen dus geld bij. Federalisten zullen zich hierover verheugen. Getuigt deze financiële transfer immers niet van de wil van deze Regering om van België een echte federale Staat te maken? Ik wil hier argumenteren dat deze bijkomende overdracht van middelen ons niet dichter brengt bij een goed functionerende federale Staat.

Een eerste probleem dat rijst met deze transfer is dat de extra middelen die nu naar de deelgebieden worden versast — en waarvan blijkt dat de Vlaamse overheid niet goed weet wat ermee aan te vangen — middelen zijn waarover de federale overheid niet meer kan beschikken. Het is echter de federale overheid die de volledige last van de rijksschuld blijft dragen en die last wordt niet kleiner omdat de deelgebieden nu over meer middelen beschikken. Het gevolg is dat het aandeel van de rentelasten in de federale begroting nog zal toenemen.

Hierdoor rijst een probleem inzake de legitimiteit van de federale Regering. Deze moet haar activiteiten meer en meer beperken tot het innen van belastingen om die dan door te spelen aan de houders van de rijksschuld. De collectieve goederenvoorziening

door de federale overheid komt hierdoor nog sterker in het gedrang, terwijl de regionale overheden steeds meer die taak overnemen. Waarom hebben we zo een federale overheid nog nodig, zullen velen zich op een bepaald moment afvragen? Een dergelijke scheve verdeling van taken — een federale overheid die instaat voor de schuld, en regionale overheden die de echt nuttige uitgaven doen — kan niet goed zijn voor de federale structuur van dit land.

Deze scheve uitgavenstructuur heeft ook andere negatieve gevolgen. De problematiek van de Belgische overheidsfinanciën is nu uitsluitend het probleem van de rentelasten geworden. Zonder deze rentelasten zou de overheid een overschot op de begroting hebben. Het feit dat deze schuldproblematiek een federale aangelegenheid is, heeft tot gevolg dat de bereidheid van de regio's om te saneren zwak is. Vermits de last van de schuld bijna uitsluitend door de federale overheid wordt gedragen, voelen de Gemeenschappen en de Gewesten zich niet echt betrokken bij dit probleem.

Dit leidt tot een permanent conflict tussen het centrum en de deelgebieden over de aard en de omvang van de saneringsinspanning. De federale overheid staat onder immense druk om te saneren. De Gemeenschappen en de Gewesten willen alsmaar meer uitgeven, en worden niet in toom gehouden door de rijksschuld, nochtans het zwaartepunt van Damocles. Ook deze situatie is een bron van conflicten die door het Sint-Michielsakkoord nog wordt versterkt.

Het tweede en misschien het belangrijkste probleem van de bijkomende overdracht van middelen aan de deelgebieden heeft niet zozeer te maken met de omvang ervan, maar wel met de manier waarop deze transfers worden georganiseerd. Deze bijkomende overdracht gebeurt door de techniek van gedeelde belastingen en dotaties. Deze techniek wordt trouwens uitvoerig gebruikt in de financieringswet van de Gemeenschappen en de Gewesten van 1989. Het Sint-Michielsakkoord is gewoon een voortzetting van deze financieringstechniek zoals vervat in de financieringswet.

Het gevolg van deze financieringswijze is dat de Gemeenschappen en de Gewesten bijzonder weinig bevoegdheid hebben om zelf de belastingtarieven te bepalen. Het grootste deel van de middelen van de Gemeenschappen en de Gewesten, namelijk meer dan 90 pct. gebeurt in de vorm van gedeelde belastingen en dotaties. Dit wil zeggen dat de federale overheid de belastingen heft en een deel daarvan automatisch doorspeelt naar de deelgebieden. De verantwoordelijkheid en de politieke kost van de belastingheffing wordt door de federale overheid gedragen. Met andere woorden, de federale overheid krijgt de lasten, de Gemeenschappen en de Gewesten de lusten.

Een dergelijk «consumptiefederalisme» moet op termijn tot grote problemen leiden. De Gemeenschappen en de Gewesten hebben veel bevoegdheden gekregen. Deze leiden tot een druk om meer uit te geven. In een goed functionerende democratie waarin de entiteiten, die de uitgaven verrichten, ook de verantwoordelijkheid hebben om de belastingen te heffen bestaat er een tegengewicht. De overheid die meer wil uitgeven moet meer belastingen heffen en wordt dus geconfronteerd met de politieke kosten van de taxatie. Dit mechanisme bestaat echter op het niveau van de Gemeenschappen en de Gewesten nauwelijks.

Dit consumptiefederalisme, samen met de groeiende centralisatie van de rijksschuld die door het Sint-Michielsakkoord nog wordt verergerd, institutionaliseert het conflict. De Gemeenschappen en de Gewesten zullen op termijn alsmaar meer uitgaven willen verrichten, wetende dat de federale overheid de kost van de belastingheffing zal moeten dragen. Ze zullen hier geenszins in bedwang worden gehouden door de immense rijksschuld waarvoor zij geen enkele verantwoordelijkheid dragen. De federale overheid zal zich hiertegen voortdurend moeten schrap zetten. Het conflict is ingebakken. In plaats van een harmonieuze federale Staat uit te bouwen heeft de financieringswet van 1989 de voorwaarden geschapen voor een permanent conflict tussen deelgebieden en federale overheid! Met het Sint-Michielsakkoord worden deze tendenzen verdergezet en wordt het conflictmodel bevestigd.

Het Sint-Michielsakkoord toont ook aan dat de federale overheid in dit conflict aan het kortste eind kan trekken. Het akkoord werd afgekocht door aan de Gemeenschappen en de Gewesten een nog groter deel van de belastingen die door de federale overheid worden geheven, automatisch te transfereren. Wat er in de toekomst zal gebeuren is voorspelbaar. De Gemeenschappen en de Gewesten zullen deze extra-middelen in de kortste keren uitgeven en zullen opnieuw een groot tekort aan middelen hebben. De volgende stap zal zijn dat ze zich opnieuw tot de federale overheid wenden om verse middelen te verkrijgen.

Hoe kan men uit deze vicieuze conflictcirkel geraken? De enige manier bestaat erin de Gemeenschappen en de Gewesten voor hun fiscale verantwoordelijkheid te plaatsen. Dit kan door ze grotere fiscale bevoegdheden te geven. Dit wil zeggen dat ze zelf de belastingen moeten opbrengen indien ze meer uitgaven willen verrichten, in plaats van, zoals vandaag, de kost van de belastingheffing af te wentelen op de federale overheid en dus ook op de ingezetenen van de andere regio's.

Indien België een echt federale Staat wil worden, zal ze de financieringswet, inclusief het Sint-Michielsakkoord, moeten herzien.

Sommigen zullen de vraag stellen hoever men kan gaan met fiscale autonomie. Bestaat er geen gevaar dat een te verregaande fiscale autonomie de economische en monetaire unie, die België vormt, zou ondermijnen? Het is duidelijk dat er grenzen zijn aan deze autonomie, maar het is evenzeer waar dat België daar nog ver van verwijderd is. Hoe ver wordt duidelijk geïllustreerd door het Zwitserse voorbeeld. Meer dan 60 pct. van alle Zwitserse belastinginkomsten worden door de kantons en de lokale overheden gerealiseerd. Bovendien is de ruimte van de kantons om de tarieven van de personenbelasting te bepalen zeer groot. Het Zwitserse voorbeeld maakt duidelijk dat een grote graad van autonomie in het bepalen van de tarieven van de personenbelasting mogelijk is zonder de economische en monetaire unie in gevaar te brengen. De mythe die in België heerst als zou een dergelijke fiscale autonomie leiden tot een ineenstorting van de economische en monetaire unie wordt dan ook tegengesproken door de feiten.

Mijn tweede thema heeft betrekking op de ecotaks. Het principe van milieuheffingen is een goed principe. Bedrijven en consumenten die schade berokkenen aan het milieu moeten immers voor hun verantwoordelijkheid worden geplaatst. De beste manier om dit te doen, bestaat erin het prijskaartje van de milieuschade vast te leggen en te presenteren aan degenen die verantwoordelijk zijn voor de schade.

De voordelen van deze benadering in het milieubeleid tegenover een dirigistisch systeem worden nu door meer en meer experts benadrukt. Sta me toe deze voordelen even op een rijtje te zetten.

Een ondernemer die een belasting betaalt op de lozing van schadelijke stoffen of op het gebruik van milieubelastende materialen heeft een voortdurende prikkel om naar de beste technologie te zoeken die de milieuschade minimaliseert. Op die manier minimaliseert hij ook zijn kosten. De ondernemer die er het best in slaagt de lozing van schadelijke stoffen en het gebruik van milieubelastende materialen te verminderen, zal ook aan een lagere kost kunnen produceren. Op die manier verkrijgt hij een competitief voordeel, en verhoogt hij zijn marktaandeel. Anders uitgedrukt, de onderneming die de meest milieuvriendelijke technologie gebruikt, zal meer produceren, terwijl de anderen hun productie zullen zien dalen. In een systeem van milieuheffingen zijn ondernemingen verplicht om voortdurend te zoeken naar de beste emissie-minimaliserende technologieën.

Tegelijk draagt de consument in zo een systeem van milieuheffingen bij tot het behoud van het milieu. De milieuheffing maakt immers het eindprodukt duurder, en geeft de consument een stimulans om zijn consumptiepatroon te veranderen.

Al te dikwijls heeft het milieubeleid in het verleden gebruik gemaakt van dirigistische methoden, waarbij de overheid normen vastlegt aangaande de maximale emissie of het maximale gebruik van milieubelastende materialen. Het blijkt nu dat deze systemen buitengewoon ondoelmatig zijn. Bovendien dwingen ze de overheid ertoe om steeds meer gedetailleerde normen te bepalen en op te leggen. Ze hebben meestal ook tot gevolg dat de overheid zelf de plaats inneemt van de ondernemingen in het bepalen van de

technologie noodzakelijk om een bepaald milieudoel te bereiken. Dit is meestal geen goede benadering. De overheid is bijzonder slecht geplaatst om dit te doen. Dergelijke dirigistische systemen zwichten onder het bureaucratisch gewicht van de gebods- en verbodsbepalingen en dragen niet bij tot een beter leefmilieu.

Met deze inzichten in mijn achterhoofd was ik aanvankelijk bijzonder verheugd te vernemen dat het beleid van de Regering, dank zij de bijdrage van de groene partijen, op een andere en meer doelmatige manier zou worden georganiseerd. Een nadere analyse van het bereikte regeerakkoord over de ecotaksen heeft mij echter tot een ander inzicht gebracht. Het bereikte akkoord is niets anders dan een dirigistisch systeem dat onder het mom van ecotaksen de pretentie heeft een ander soort milieubeleid te voeren.

De basisfilosofie van het akkoord is dat er een hiërarchie is in de technieken om het afvalprobleem te bestrijden. Volgens de groene hiërarchie is hergebruik te verkiezen boven recyclage en dit laatste is te verkiezen boven verbranding met recuperatie van energie. Over deze laatste techniek werd door de groene partijen de banvloek uitgesproken.

Het blijkt nu dat deze hiërarchie meer beantwoordt aan apriorismen, taboes en vooroordelen van een aantal mensen in de groene beweging dan aan een objectieve en wetenschappelijke analyse. We weten vandaag gewoon niet of hergebruik beter is dan recyclage en of recyclage beter is dan verbranding met recuperatie van energie. Wetenschappelijke studies zijn het over deze keuzen niet eens. Zo, bijvoorbeeld, zou het kunnen dat recyclage van plasticen flessen beter is voor het milieu dan het hergebruik van glazen flessen. Wat we wel zeker weten is dat het geforceerd gebruik van glazen flessen vele mensen bijkomende ongemakken zal bezorgen. Zo ook zou het kunnen dat de verbranding van plasticen flessen met hergebruik van energie beter is voor het milieu dan recyclage of hergebruik. We tasten hierover in het duister.

Een gouden regel voor het beleid zou moeten zijn dat in een dergelijke onzekere situatie het verkieslijk is de technologische opties van een land open te houden. Dit is nochtans niet wat de overheid doet. Integendeel, ze dwingt ondernemingen nu reeds een technologische keuze te maken die misschien de verkeerde keuze zal blijken te zijn. Een aantal landen, zoals Zwitserland en Denemarken, waar de regeringen niet gedreven worden door dezelfde groene taboes, staan nu toe dat verbranding met recuperatie van energie ook erkend wordt als een mogelijke technologie om het afvalprobleem te lijf te gaan. Door vandaag reeds deze technologische optie uit te sluiten nemen we als land een onnodig risico. Wat zullen we doen indien blijkt dat deze technologie en zijn verdere verbeteringen voordeliger zijn voor het milieu dan hergebruik of recyclage? We zullen dan een grote handicap hebben. De grote investeringen die nu worden opgedrongen, zullen waardeloos geworden zijn.

Er bestond nochtans een alternatief. In plaats van betwistbare oplossingen op te dringen, had de Regering hier de keuze van de aanvaardbare technologieën kunnen vrijlaten. Dit had niet alleen de aanpassingsproblemen van de ondernemingen kunnen verzachten, maar het zou ook een betere oplossing geweest zijn voor het milieu.

Een gelijkaardige dogmatische aanpak vinden we terug daar waar het gaat om de behandeling van de verschillende soorten verpakkingen. Ook hier besliste de Regering bepaalde verpakkingen harder aan te pakken, bijvoorbeeld de PVC, ondanks het feit dat er geen wetenschappelijke evidentie bestaat die erop wijst dat deze verpakkingsvorm nadeliger is dan andere. De juiste benadering zou erin bestaan alle verpakkingsmaterialen met vergelijkbare milieu-effecten op dezelfde wijze te behandelen.

De discriminatoire aanpak die dit milieubeleid kenmerkt, is er niet alleen gekomen wegens een aantal obsessies van de groenen. Er is een ander soort van discriminatie geslopen in het ecotaksvoorstel van de Regering, die haar oorsprong vindt in het succesrijke lobbywerk van een aantal pressiegroepen. De meest verwerpelijke vorm vinden we in de ecotaks op de pesticiden. Opnieuw kan worden gesteld dat een milieueffening op het gebruik van pesticiden een goed principe is. Wanneer we echter zien dat de groot-

ste gebruiker van pesticiden, de landbouw, vrijgesteld wordt van deze belasting, dan rijzen toch twijfels over de ernst van het milieubeleid van de Regering.

Tot besluit wil ik nogmaals benadrukken dat het gebruik van milieueffeningen onvermijdelijk is in een doelmatig milieubeleid. Het is dan ook bijzonder te betreuren dat de Regering gezwicht is voor een aantal groene taboes en een aantal pressiegroepen en op die manier het gebruik van ecotaksen bij het ruime publiek heeft gediscredeerd. Dit zal het milieu zeker niet ten goede komen. (Applaus.)

M. le Président. — La parole est à M. Monfils.

M. Monfils. — Monsieur le Président, monsieur le Premier ministre, chers collègues sénateurs « ancien système », elle est symbolique, la date choisie pour le début des discussions parlementaires sur les Accords de la Saint-Michel! C'est l'époque des soldes! Notre fonds de commerce, à nous francophones, à savoir notre position dans l'Etat et nos moyens financiers, vous, négociateurs francophones PS, PSC et Ecolo, vous l'avez purement et simplement bradé.

Et pour quel objectif? Certainement pas l'amour sacré de la patrie! François-Xavier de Donnée a rappelé ce matin l'erreur colossale que vous avez commise en estimant que votre fédéralisme de désunion, qui est en fait du confédéralisme, allait barrer la route au séparatisme; je n'y reviendrai pas.

En acceptant tous les points — voire plus encore — des revendications flamandes, qu'est-ce qui vous guidait? La crainte de la liquéfaction de la Belgique ou la trouille d'aller aux élections? Je rappelle qu'à l'époque, les impôts nouveaux se chiffraient à 180 milliards. Vous présenter devant le corps électoral, tout au niveau institutionnel, mais gonflé comme une sangsue de l'argent des contribuables, risquait de ne pas jouer en votre faveur dans l'opinion publique. Mon petit doigt, renforcé par les sondages successifs, me dit que la deuxième hypothèse est la bonne.

De nombreux bons sentiments ont été évoqués ce matin par les porte-parole de la majorité: responsabilité, loyauté fédérale et respect mutuel; la salle de cette assemblée convient certes mieux à ce type de cérémonie qu'aux affrontements verbaux. En abandonnant la langue de bois, tout en gardant un style respectable, je voudrais dire aux francophones de la majorité qu'il fallait vraiment qu'ils manquent de tout ce qui fait un mari ou un amant sexuellement acceptable pour conclure de tels accords!

Tout pour les Flamands, rien pour les francophones!

Vous aviez pourtant un cahier des charges. Il contenait, entre autres, le refinancement de la Communauté française, le sort des francophones des communes périphériques et des Fourons, l'organisation et les limites de la Région bruxelloise... Et vous êtes revenus sans refinancement sérieux, avec un carcan autour de Bruxelles plus solide que jamais, avec une diminution des droits des francophones des communes périphériques, avec l'affirmation définitive du droit du sol, avec la scission de la province de Brabant, prélude à celle de l'arrondissement électoral de Bruxelles-Hal-Vilvorde, avec même un début d'acceptation des discussions sur les transferts de la sécurité sociale.

Et tout cela pour quoi? Pour qui? Pour entendre M. Van den Brande annoncer l'étape suivante, dans quelques années. Ce matin, de nombreux orateurs n'ont pas celé que l'on pouvait continuer à évoluer dans le sens d'un approfondissement de la réforme fédérale de ce pays. Et M. Van den Brande de poursuivre que l'indépendance de la Flandre, c'est pour l'an 2002.

On notera que, du côté flamand, à part quelques bémols diplomatiques, mis deux jours après par quelques leaders flamands sur la partition guerrière de M. Van den Brande, ni les éditorialistes flamands ni même les partis flamands en tant que tels n'ont renié ces déclarations, bien qu'on ait essayé de les minimiser et de les passer sous silence après le fracas qu'elles ont provoqué.

Je sais qu'en 1302, les communiers flamands avaient coupé les jarrets des montures des Chevaliers français qui avaient pris le combat avec trop de hauteur; mais est-ce une raison pour que, près de sept cents ans après, les francophones affrontent les Flamands en rampant? Je voudrais spécialement montrer dans cette inter-

vention combien, dans la défense des intérêts financiers des francophones, vous avez été minables. Ce n'est pas la première fois d'ailleurs.

Déjà en 1980, les mêmes PS et PSC avaient mal calculé les montants financiers qui devaient accompagner les transferts aux Communautés des matières sociales. La Communauté française s'était retrouvée avec un déficit de l'ordre de 1 à 2 milliards sur les 6 ou 7 transférés dans le domaine du Fonds des handicapés. Je connais bien ce problème puisque, malheureusement ou heureusement, je l'ignore, j'ai dû prendre, à l'époque, la direction des affaires sociales en tant que ministre. Des mesures structurelles durent être prises en vue de pallier les erreurs de comptage.

En 1988 et 1989, c'est-à-dire lors de l'élaboration des lois de financement, l'affaire prend évidemment une plus sale tournure puisque le transfert de l'enseignement — qui représente près de 80 p.c. du budget des Communautés — s'effectue avec des erreurs incroyables d'évaluation. On ne prend en compte aucun paramètre, comme le vieillissement du corps professoral, les biennales, les corrections des anomalies barémiques. Bien plus, on choisit des critères qui tuent la Communauté française comme, par exemple, celui fondé sur une évolution fixe de la natalité entre les francophones et les Flamands alors que la tendance qu'on aurait pourtant pu déceler à l'époque marquait une différence au profit de la Communauté française. D'où le déséquilibre actuel, puisque, du côté francophone, il y a plus d'élèves mais moins d'argent. Le démographe Guy Snykers, dont on a parlé récemment, a calculé que, d'ici à l'an 2000, les écoles francophones devraient accueillir 10 000 élèves en plus et les écoles flamandes quelque 50 000 élèves en moins. Rien que ce critère fait perdre d'ici à l'an 2000 15 à 20 milliards à la Communauté française.

On peut donner d'autres exemples des erreurs de calcul comme la fameuse correction de transition qui, chaque année, fait perdre près de 400 millions à la Communauté française.

Rien que ces deux critères, d'une part, la natalité et, d'autre part, la correction de transition, ont réduit le budget de la Communauté française de 2 milliards 400 millions en deux ans. Il ne s'agit pas des chiffres du PRL mais bien des données officielles qui figurent dans le budget 1993 de la Communauté française, budget préparé et voté par la même majorité que celle qui a accepté ces accords et qui a voté ceux de 1988.

Le comble, c'est que PS et PSC étaient au courant de leur erreur de calcul. Dès octobre 1988, c'est-à-dire en pleine négociation et discussion des lois de financement, le courrier hebdomadaire du CRISP consacrait son numéro d'octobre au financement des Communautés et des Régions dans l'accord gouvernemental de mai 1988. Et dans ce rapport très fouillé, les auteurs Marc Installé et Michel Peffer avaient déjà mis le doigt sur les problèmes. Ils écrivaient: «Aucun mécanisme n'est prévu pour adapter cette dotation à l'évolution de la richesse nationale. Bien au contraire, l'introduction d'un coefficient strictement proportionnel à la réduction démographique constitue un assainissement sévère. Il devrait tenir compte des coûts fixes de l'enseignement — évolution des traitements, professeurs en fonction, entretien des bâtiments, etc —, des besoins nouveaux — zone prioritaire, alternance, formation permanente, etc — et d'une revalorisation éventuelle des traitements des enseignants. Le budget de l'enseignement connaîtrait ainsi une perte de moyens qui, sur base des simulations soumises aux négociateurs, pourrait se chiffrer aux environs de 43,7 milliards de francs dès la onzième année... Il s'agirait donc d'un choix politique important qui réaliserait un assainissement permanent de l'enseignement — 4,4 milliards tous les ans en moyenne...»

Je vous rappelle que cette étude a été réalisée avant le vote des lois de financement.

Et les auteurs continuaient plus loin à propos de l'enseignement universitaire en disant: «Le critère de population 0-18 ans qui ne prend pas en compte l'évolution de la population de l'enseignement supérieur pourrait avoir des conséquences difficilement mesurables sur le financement des étudiants qui ont pris du retard dans leurs études.»

Réflexion prémonitoire. C'est exactement ce qui se passe du côté de la Communauté française où rien que le blocage des subventions universitaires au niveau de l'année précédente a fait perdre plus de 300 millions aux universités francophones.

Mais, devant ces cris d'alarmes lancés par les scientifiques dès avant que les projets de loi de financement ne soient votés, qu'avez-vous fait? Rien! Pire, dans un premier temps, des présidents de partis, M. Deprez entre autres, ont célébré l'accord, certains membres de la majorité n'hésitant pas à affirmer que les lois de 1989 donneraient plus de moyens à la Communauté française qu'elle n'en recevait antérieurement.

Quelques mois après, c'était l'impasse financière et son corollaire, le drame de l'enseignement, les grèves, les bagarres, tout le cortège des désordres que l'on a connus.

Mais, naturellement, vous reconnaissant selon l'expression célèbre de Georgina Dufoix, «responsable mais pas coupable», vous avez abusé l'opinion publique en lui promettant de ne pas entrer dans un Gouvernement si un refinancement sérieux et suffisant des Communautés n'était pas prévu dans l'accord gouvernemental.

Hypocrisie complète puisque vous êtes entrés sans accord et qu'une fois l'accord conclu — un an après —, le constat général, même du côté des partis de la majorité, est qu'il n'est ni sérieux ni suffisant.

Partis pour obtenir une modification substantielle des lois de financement, vous êtes revenus quasiment bredouilles. Vous n'avez pas obtenu la moindre modification des critères fondés sur la natalité ou du système de correction de transition.

Au lieu d'obtenir la liaison de l'ensemble des moyens financiers des Communautés au PNB, c'est seulement 20 p.c. de ces moyens qui y sont liés. Cela veut dire en clair que, pour l'enseignement, rien n'est changé.

Vous avez obtenu des moyens financiers pour payer les obligations fiscales et sociales résultant des primes et autres avantages versés aux fonctionnaires de la Communauté française mais comme, en compensation, le système des chèques-repas est supprimé, c'est purement et simplement une opération blanche. Vous avez obtenu simplement un transfert intégral de la radio-redevance, chose promise déjà sous le précédent Gouvernement, qui se monte à deux milliards de plus par an à peine par rapport au chiffre actuel.

Vous avez permis de supprimer à jamais toute possibilité pour la Communauté française d'exercer une compétence fiscale en confiant à la Région wallonne le pouvoir de lever des impôts et des centimes additionnels, même dans les secteurs relevant de la Communauté comme les radio-redevances.

Bref, sur dix ans, de 1992 à 2002, les Accords de la Saint-Michel, en comptant la liaison au PNB, la radio-redevance, et la compensation des chèques-repas rapporteront à la Communauté française, à la Cocof et à la Région wallonne un petit nonante milliards. Il en faut deux cents pour boucler le budget sur la même période! Et ce chiffre n'est contesté par personne, même dans les rangs de la majorité.

Un exemple lumineux en est donné par le budget 1993 de la Communauté française. En anticipant sur les liaisons de 20 p.c. des moyens au produit national brut, en prenant en compte le transfert intégral de la radio-redevance, le budget est présenté avec un déficit de plus de dix milliards de francs. Il faut d'ailleurs y ajouter quelques entourloupes farceuses du président Anselme, comme la débudgétisation de 12 p.c. des subventions aux parastataux ou encore la diminution du budget d'investissement et son remplacement par une ligne d'emprunt de deux milliards à la disposition du ministre-président lui-même ou encore, un tirage maximum sur la trésorerie, déficitaire à l'état endémique depuis deux ans.

Le résultat de votre brillante négociation, c'est que, pour sauver leur enseignement, les francophones vont devoir se serrer la ceinture et l'on sait déjà comment la majorité va travailler: le plan PS-PSC prévoit de couvrir le déficit par une hausse prochaine — sans doute après les élections communales de 1994 — de près de 10 p.c. de la fiscalité provinciale et communale, par des réductions d'emploi dans l'enseignement, par des transferts financiers à destination de l'enseignement en provenance du secteur culturel et du secteur social, comme c'est d'ailleurs déjà le cas dans le budget 1993 de la Communauté française, et enfin, par la vente du patrimoine scolaire à la Région wallonne et à Bruxelles.

Voilà le bilan fou des négociateurs francophones de la Saint-Michel! 1980, 1989, 1992: les mêmes font les mêmes erreurs, avec les mêmes résultats catastrophiques pour leur Communauté et ils sont toujours là!

Encore le PS peut-il dire à ses troupes qu'à défaut de ramener de l'argent, il ramène du pouvoir à la Région wallonne, en anticipant de quelques années sur les résultats de son Congrès d'Ans, ce qui lui assure une certaine tranquillité du côté de son aile ultrafédéraliste, les partisans de la Communauté française ne faisant manifestement plus le poids au sein de ce parti.

De heer Van Hooland. — Wat stelt u dan voor als valabel alternatief?

M. Monfils. — Je comprends mal votre question. Alternative à quoi?

De heer Van Hooland. — Ik kan aannemen dat alles wat wij nu bespreken blijkbaar nefast is voor Wallonië en voor de Franstaligen, maar wat stelt u dan als een goed alternatief voor?

M. Pécriaux. — C'est saint Philippe et non saint Michel!

M. Monfils. — C'est très facile, monsieur Van Hooland. Nous répétons depuis des années, d'une part, qu'il aurait fallu négocier autrement les lois de financement et, d'autre part, que celles-ci devaient être fondamentalement revues. Les libéraux n'ont pas accepté les propositions de négociations relatives à ces projets parce qu'ils n'avaient aucune garantie que l'on modifierait les lois de financement, qui se sont effectivement révélées désastreuses pour les francophones. Nous en payons le prix chaque jour. Nous pensions que, dans un élan ultime, il serait possible, dans le cadre d'une redéfinition valable, fondée sur la loyauté fédérale et la solidarité entre le nord et le sud, de modifier ces lois, mal négociées car mal calculées au départ. Malheureusement, du côté flamand, on est resté ferme.

En outre, les francophones ont accepté tous les points — dix et même plus — que vous vouliez obtenir, sans demander la moindre compensation financière. Je viens d'en faire la démonstration. Qui oserait affirmer, du côté francophone, que mes chiffres sont faux et que, sur le plan financier, nous sortons vainqueurs de cette négociation? Qui peut dire que, demain, la Communauté française, la Région wallonne ou la Région bruxelloise pourront atteindre leurs objectifs avec l'argent qu'elles auront reçu? Les négociateurs de 1988 et 1989 ont commis une erreur monumentale!

M. Van Hooland. — Ce sont vos chiffres, et où est le reste des chiffres?

M. Monfils. — Oui, mais ils sont corrects. Je les ai trouvés dans les propositions de loi présentées dans le cadre des Accords de la Saint-Michel, notamment — je vais y venir — la proposition de loi spéciale, qui sera débattue par le Sénat lorsque nous aurons progressé dans la révision de la Constitution. Tous les chiffres que j'ai cités y figurent; ils montrent bien que, du côté francophone, nous n'avons obtenu que des clopinettes, ce qui n'est pas le cas du côté flamand!

En tout cas, je comprends que de nombreux partis flamands soient satisfaits de ces accords. En effet, ils ont obtenu tout ce qu'ils voulaient sur les plans institutionnel et financier. Alors que la Communauté française et la Région wallonne recevaient 90 milliards, ils obtenaient 200 milliards, c'est-à-dire un véritable pactole. Ils s'y attendaient tellement peu que l'Exécutif de la Région flamande se dispute depuis des semaines pour se mettre d'accord sur l'utilisation de ce montant reçu contre toute attente... Cela signifie que, pendant que les francophones, lors de la négociation, allaient à Canossa, les Flamands, eux, allaient à la Villa Lorraine! Il me paraît évident que ces accords sont tout, sauf équilibrés...

Mais que dire du PSC, qui faisait de la fusion de la Communauté française et de la Région wallonne le premier point de son programme électoral mais qui accepte l'inverse, qui clamait que le refinancement du secteur non marchand était son affaire mais qui

n'obtient que des clopinettes? Le silence de M. Deprez est d'ailleurs révélateur. Il se tait à ce point que l'on se demande s'il vit encore!

M. Pécriaux. — Il pourrait difficilement se trouver dans cet hémicycle puisqu'il n'est pas sénateur ...

M. Monfils. — Evidemment, mais je ne l'ai plus entendu s'exprimer par le biais des médias et je n'ai pas lu ses déclarations dans la presse depuis un certain temps. Il a disparu ... En tout cas, la situation du président du PSC est plus confortable que celle de l'ancien entraîneur d'Anderlecht: quand Peruzovic ne communique plus, Anderlecht le limoge alors qu'il gagne. Quand Deprez ne communique plus, le PSC le garde alors qu'il perd!

Il s'agit là d'un élément de comparaison intéressant, mais il en existe encore un autre: Anderlecht n'a qu'un entraîneur-adjoint, le PSC a plus d'entraîneurs-adjoints que de joueurs, mais c'est une autre question.

Mais, me direz-vous, vous oubliez l'apport des écolos! Saint-Michel revu et corrigé par Saint-Quentin.

Ah ça, côté apport, c'est gratiné!

Sur le plan financier, il faut quand même citer les chiffres à cette tribune, même si on en a parlé dans la presse. Dans ce qui est appelé la discussion générale générale — curieuse présentation des discussions d'ailleurs —, il est bon d'évoquer ces chiffres. La négociation avec le parti Ecolo a rajouté exactement 3,3 milliards sur sept ans, apport tout relatif d'ailleurs puisque, pour la période de l'an 2000 à 2002, la Saint-Michel était plus favorable de 1,6 milliard que la Saint-Quentin.

Donc, sur dix ans, de 1993 à 2002, l'apport écolo est de 1,7 milliard soit en moyenne 170 millions par an! Une infime goutte d'eau dans une bouteille en PVC!

Mais justement, ces 170 millions, les Belges en général — les francophones et les Wallons en particulier — vont les payer très cher. Dans ce marchandage particulièrement absurde et unique dans les annales des négociations institutionnelles belges, pourtant fertiles en compromis de tout genre, dans cet accord sur le vote de la réforme de l'Etat, en échange du vote sur les écotaxes, non seulement la morale politique est bafouée mais, en plus, les francophones et les Wallons perdent sur tous les tableaux: une réforme conforme aux revendications flamandes, pas de refinancement de la Communauté et de la Région et moins d'emplois.

Les écolos auront donc contribué à la victoire flamande en ayant, en plus, la peau des travailleurs de chez Solvay...

C'est sans doute ce que l'on appelle « faire de la politique autrement »!

M. Dehaene a d'ailleurs eu recours à une merveilleuse image ce matin en parlant des écotaxes. Il a dit, je le cite: « C'est une correction écologique à l'économie de marché. » C'est très beau! Il faudra aller le dire à ceux qui seront mis au chômage parce que les filières PVC auront été supprimées!

Finalement, quelle que soit la manière dont on analyse les chiffres de Saint-Michel et de Saint-Quentin, une seule conclusion s'impose: l'échec PS-PSC-Ecolo est sidérant.

Non seulement les francophones n'ont pas obtenu ce qu'ils réclamaient, mais les Flamands ont tout obtenu.

J'ai cité les chiffres 90/200, ce qui représente une répartition des moyens nouveaux de 37 p.c. pour les francophones et de 63 p.c. pour les Flamands. Incroyable mais vrai! Vous êtes allés à la négociation pour nous rendre moins pauvres et vous avez rendu les Flamands plus riches. Cette manière de travailler me semble assez étonnante et je comprends, après cela, que vous ayez peur des résultats d'une consultation populaire sur vos accords. L'énoncé seul de votre tragique incompétence suffirait à vous faire sanctionner par les Wallons et les francophones.

Mais, si vous avez échoué dans le refinancement des institutions francophones, avez-vous au moins réussi dans la recherche d'une meilleure cohésion des institutions francophone et wallonne?

Le bilan est facile à dresser: l'aile wallingante du PS a gagné et le PSC a trahi ses électeurs, ce qui n'est d'ailleurs pas une nouveauté mais plutôt une habitude.

Le dogme social-chrétien sur la fusion s'est écroulé et une nouvelle encyclique *de maximalis regionalis* a vu le jour, essentiellement à l'opposé des thèses traditionnelles du PSC, à l'intérieur de cette nouvelle formation.

Désormais, c'est la Communauté française qui pourra céder ses compétences à la Région wallonne, d'une part, et à l'institution compétente de la Région bruxelloise — en l'espèce la Cocof — d'autre part. Le plan est déjà mis au point d'ailleurs. La quasi-totalité du secteur social et de la santé, la formation professionnelle, le tourisme et même une partie du sport passeront à la Région. Il restera l'enseignement, la culture et la tutelle sur l'audiovisuel.

Comme la Communauté française est toujours exsangue, malade de son enseignement, et qu'au surplus elle ne dispose pas du pouvoir fiscal, la saignée des compétences que PS, PSC et Ecolo vont lui faire prochainement subir ne lui redonnera pas des couleurs mais la condamnera plutôt à une mort lente.

Comment d'ailleurs une Communauté française qui sera, après vos accords, réduite pratiquement à une Communauté de l'enseignement pourra-t-elle encore se justifier? Les signes avant-coureurs de la fin apparaissent d'ailleurs: c'est M. Spitaels, président de la Région wallonne, qui parle à Paris de culture et qui est aussi en train de mettre la main sur le Commissariat général aux relations internationales. C'est enfin la Cocof qui décide d'intervenir dans la politique théâtrale à Bruxelles, alors que celle-ci est gérée depuis vingt ans par la Communauté française.

Quand on ajoutera que le financement par la Région wallonne et Bruxelles des 40 milliards d'infrastructure scolaire de la Communauté française passera inmanquablement par un transfert de compétences, fût-il partiel, en matière d'organisation de l'enseignement de la Communauté française, on conclura, hélas sans risque de se tromper, que la Communauté française ne verra pas la fin du deuxième millénaire.

Erreur tragique n'est-ce pas. Au moment où tout démontre qu'une nouvelle offensive flamande se prépare dans un an, dans deux ans, ... avant 2002, au moment où il faut plus de solidarité pour plus de force, les partis francophones de la majorité créent un fossé encore plus profond entre la Wallonie et Bruxelles, en affaiblissant d'abord, en liquidant ensuite, la Communauté française.

C'est vrai que la Communauté française avait un défaut, puisque, juridiquement, elle n'a pas de territoire. Mais politiquement, quelle force que d'être le lieu de contacts, de brassage permanent des Wallons et des francophones de Bruxelles qui représentent 90 p.c. de la population bruxelloise.

Les Flamands, d'ailleurs, ne s'y sont pas trompés lorsqu'il y a peu, constatant l'attitude du PS et du PSC à l'égard de Bruxelles, le président de la Région flamande, toujours M. Van den Brande, disait: « Les francophones laissent tomber Bruxelles, pas nous! » C'était une constatation mais c'était aussi, pour les francophones, un terrible avertissement du prochain combat flamand.

Il est temps, il est plus que temps que les francophones renforcent leur cohésion, non seulement sur le plan des institutions de la Belgique, mais aussi sur le plan européen où la langue française constitue un ciment puissant, et pas seulement au niveau culturel!

Quel est finalement le bilan des Accords de la Saint-Michel? Un Etat central affaibli, une Flandre plus agressive et plus conquérante que jamais, des Bruxellois francophones et des Wallons désunis et peu argentés.

Dans ce cocktail imbuvable, on trouve hélas au moins trois ingrédients qui ne sont pas le fait des Flamands: une pincée d'ultrarégionalisme du PS, une pincée de prostitution sociale-chrétienne et une pincée de totalitarisme écolo.

L'histoire de cet accord, ce n'est pas la recherche du minimum de cohésion pour éviter l'écèlement, contrairement à ce qu'ont dit ce matin les membres de la majorité et le Premier ministre, ce n'est pas un consensus conscient sur le destin de ce pays, c'est une addition de revendications partisans égoïstes n'ayant pas grand chose à voir avec la vision qu'on attendrait de ce qu'on appelle, à tort, des hommes d'Etat.

Abandon des francophones et carcan de Bruxelles contre pouvoir accru aux Régions, satisfaction de toutes les exigences flamandes contre des miettes financières octroyées aux institutions wallonne et francophone, réforme du système parlementaire contre recyclage du papier WC ou des bouteilles en plastique.

On a fait dire beaucoup de choses à l'électeur du 24 novembre. Trop peut-être, car le vote dans l'isoloir traduit un jugement de valeur global sur l'activité des partis et leur capacité à poursuivre la promotion ou la défense de leurs valeurs dans l'avenir.

Mais il y a au moins une constante qu'on retrouve dans tous les sondages, dans tous les contacts sur le terrain: l'électeur veut qu'on s'occupe de lui, de ses problèmes sociaux, économiques, de santé, de sécurité.

Au lieu de cela, tous les jours, les médias sont remplis des bruits feutrés ou des fureurs des négociations sur la réforme de l'Etat ou sur les écotaxes.

Les accords deviennent incompréhensibles à force d'être pesés sur une balance de pharmacien. Pire, l'inconstitutionnalité des négociations n'inquiète même plus la majorité. Le Conseil d'Etat a émis des critiques sur pratiquement tous les 87 articles de la proposition de loi spéciale qui applique votre bel accord sur la base des articles de la Constitution actuellement en discussion au Sénat et à la Chambre. Ces critiques remplissent presque autant de pages que n'en compte la proposition de loi.

Des inconstitutionnalités graves sont relevées. Ainsi, par exemple, l'autonomie constitutive, c'est-à-dire le droit pour les entités fédérées de modifier leur organisation et spécialement le nombre de leurs membres; le droit aussi, que vous vous êtes attribué dans la loi spéciale, de tripotuer les résultats des élections puisqu'une clause — réclamée d'ailleurs au second tour par les écolos — permet « d'arranger » les calculs d'apparement, ce qui pourrait changer la répartition des sièges entre les différentes formations politiques, et cela naturellement à l'encontre des résultats du suffrage universel, mais bien au profit des partis qui ont négocié l'accord.

M. Daras. — Si j'ai bien compris, nous serions responsables de cette situation.

M. Monfils. — Votre proposition de loi, monsieur Daras, contient un article qui découle des Accords de la Saint-Michel et qui permet de modifier le pourcentage qui admet les listes à la répartition complémentaire, c'est-à-dire à l'apparement — actuellement, 66 p.c. du diviseur électoral.

C'est la première fois que la loi électorale n'est pas appliquée de la même manière au nord et au sud du pays et qu'elle entraînera des conséquences différentes, avec, pourtant le même résultat mathématique. Cela veut dire que cent voix d'un côté n'aboutiront pas au même résultat que cent voix de l'autre. Ce n'est pas innocent et, comme l'affirme le Conseil d'Etat, c'est parfaitement inconstitutionnel.

Le futur Sénat comportera donc des sénateurs délégués par les Communautés, lesquels siégeront sans avoir été désignés de la même manière et sur la base de chiffres arithmétiques identiques.

Pourquoi voulez-vous permettre aux entités fédérées de concevoir des lois électorales différentes au nord et au sud du pays? Quelle est la raison qui pousse les plus pointus des fédéralistes à considérer que pour désigner des parlementaires, cent voix au nord ne sont pas équivalentes à cent voix au sud? C'est évidemment une absurdité.

Si l'on peut encore trouver des justifications au fait « d'arranger » l'organisation des Conseils régionaux ou de Communauté, une disparité dans le domaine du suffrage universel et dans la représentation parlementaire entre le nord et le sud me paraît être un système extrêmement dangereux pouvant aboutir à nombre d'abus.

Même si l'on m'assure que tel n'est pas le but de la disposition et qu'il n'y aura jamais de problème, la loi est la loi, et tout juriste, même débutant, sait que lorsque la loi est claire, elle n'est pas susceptible d'interprétation. Cela signifie que, demain, les Conseils régionaux et de Communauté pourront purement et simplement modifier la règle de l'apparement et l'on sait pourquoi: quand on est à un fifrelin d'atteindre le pourcentage requis pour l'apparement mais que l'on n'y arrive pas, il est pratique d'abaisser ce pourcentage pour atteindre la répartition, de manière à obtenir un siège au détriment d'autres formations politiques. C'est ce que vous ne manquerez sûrement pas de faire, car si telle n'était pas votre intention, il ne fallait pas insérer cette

disposition dans la « proposition de loi spéciale visant à achever la réforme de l'Etat » de M. Van Rompuy et consorts, proposition fort savante par ailleurs. Le texte en question figure en page 78, à l'article 19, paragraphe 2, dernier alinéa.

Inconstitutionnalité aussi en ce qui concerne les modes de désignation des sénateurs de Communauté. Un système permet à la Région wallonne et à la Région bruxelloise de désigner leurs sénateurs de Communauté. Le Conseil d'Etat déclare cette désignation inconstitutionnelle.

Des aberrations sont mises en lumière par le Conseil d'Etat, comme par exemple la mise en cause de l'unité du droit pénal par la possibilité laissée aux Régions et Communautés de prévoir des applications différentes de la loi pénale pour des questions aussi importantes que la participation, la tentative, les circonstances atténuantes, les causes de justification.

Il ne s'agit pas là de ce que je pense, moi, Philippe Monfils, mais des propres termes du Conseil d'Etat. D'après celui-ci, certes, l'exposé des motifs prévoit l'inverse, mais, en attendant, cela est permis! L'exposé des motifs se révèle donc inutile à partir du moment où la loi permet clairement aux Communautés et aux Régions de choisir des règles différentes en ce qui concerne certains éléments fondamentaux de la procédure pénale et du droit pénal. Mais de tout cela, vous vous en fichez comme un poisson d'une pomme!

M. Wathelet, ministre de la Justice, ne déclarait-il pas froidement à la RTBF, voici quelques jours, que l'avis du Conseil d'Etat n'était qu'un avis juridique et qu'on pouvait toujours s'arranger? En réalité, et on le verra sans doute dans quelques semaines ou quelques mois, lorsque nous examinerons le texte de loi, les points fondamentaux de votre accord ne seront pas amendés; ils ne seront pas remis en cause, car en vertu de votre système « tu me tiens, je te tiens par la barbichette », la modification d'un élément entraînerait par réaction, en cascade, l'effondrement du reste.

Par ailleurs, le citoyen ne comprend rien à ce legs institutionnel, il n'y est d'ailleurs pas convié puisque, manifestement, vous allez repousser la proposition de M. de Donnée et du groupe libéral concernant l'organisation d'un référendum. De plus, ce même citoyen ne connaît plus du pouvoir politique que ses avatars à parfum de scandale financier. Dès lors, comment s'étonner qu'il se détourne de ses représentants et vote, par dérision ou par dépit, pour des formations politiques d'extrême droite?

« Jupiter rend fou ceux qu'il veut perdre » dit l'adage. A force d'errer de château en château, de groupes d'experts en réunions dites « de la dernière chance », à force de rédiger des textes à double interprétation pour faciliter des accords officiels, à force de compliquer les textes jusqu'à ce qu'ils en deviennent incompréhensibles, à force de raffiner les formules arithmétiques de financement jusqu'à ce qu'elles se révèlent erronées, à force de considérer le destin de cet Etat et de ses composantes comme une simple partie d'échecs où les citoyens apparaissent comme des pions que l'on déplace sur le champ de bataille, à force d'élever le marchandage au rang de mode unique de Gouvernement, vous casserez le fil de notre légitimité politique.

La fine stratégie n'amuse plus les foules: celles-ci auraient plutôt tendance à considérer les jeux politiques comme des jeux idiots et à étendre cette épithète à ceux qui s'y adonnent.

Monsieur le Président, que diable allaient-ils faire, saint Michel et saint Quentin, dans cette galère de la réforme de l'Etat?

Ils ne méritaient ni l'un ni l'autre l'indignité de voir leur nom historique accolé à cette pantalonnade financière et institutionnelle.

L'archange flamboyant saint Michel et le missionnaire romain, saint Quentin, qui avait évangélisé la Picardie et qui fut martyrisé en 285 après J.C., ont trop de classe pour patronner votre espèce de pavane pour une Belgique défunte!

Mais même si ce n'est pas leur faute, leur nom me laissera désormais un goût amer. Plutôt que de les implorer, je préférerai dorénavant m'adresser à saint Antoine, le saint des objets perdus, en

lui demandant — mais est-ce encore possible? — de faire retrouver à la majorité actuelle sa raison et sa conscience du bien public. (Applaudissements.)

De Voorzitter. — Het woord is aan mevrouw Creyf.

Mevrouw Creyf. — Mijnheer de Voorzitter, het bereikte communautair akkoord is een opmerkelijke politieke prestatie inzonderheid wat de Eerste minister betreft. Het Sint-Michielsakkoord is een belangrijke stap in de federalisering van het land. Het separatisme heeft het niet gehaald. Het akkoord biedt de mogelijkheid om op een geleidelijke en geordende wijze, maar ook vreedzaam, een zo radicaal mogelijk federalisme af te dwingen. Het zal ook niet de laatste stap zijn in de staatshervorming. Er zullen nog onderhandelingen moeten volgen. Maar dit kan geen reden zijn om dit akkoord af te schieten. Het is te belangrijk voor de hervorming van de Staat en voor Vlaanderen. Als morgen de vraag wordt gesteld naar uitdieping van de federalisering, dan zullen wij die vraag op dezelfde wijze als nu en waakzaam voor de Vlaamse belangen, onderzoeken en meehelpen bij het formuleren van de oplossingen.

Vlaanderen, en in Vlaanderen de CVP, blijft voorstander van een oplossing van de problemen tussen Vlaanderen en Wallonië via een democratische dialoog. Dat dit gebeurt met het Sint-Michielsakkoord is een van zijn fundamentele verdiensten.

Een andere fundamentele verdienste van het Sint-Michielsakkoord is dat het een oplossing geeft voor ongeveer alle grote politieke problemen inzake staatsstructuur waarmee we de jongste jaren te maken hadden: rechtstreekse verkiezing van de Raden, hervorming van de parlementaire instellingen, splitsing van de provincie Brabant, zetelverdeling voor het Europees Parlement. In één klap krijgen al deze problemen een bevredigende oplossing.

Het Sint-Michielsakkoord realiseert nagenoeg volledig het tien-puntenprogramma door alle Vlaamse partijen in de Vlaamse Raad goedgekeurd. Daarom is dit akkoord goed voor Vlaanderen. We kunnen ons evenwel afvragen of het ook goed is voor Brussel en de Brusselse Vlamingen.

Ik wil het akkoord even vanuit die invalshoek bekijken. Het akkoord heeft ontegensprekelijk een weerslag op de toekomst van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest. Niet alleen zal de institutionele impact ervan verre gaande gevolgen hebben voor het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest, ook de onderlinge verschuivingen in de politieke verhoudingen die er het gevolg van zijn, hebben nu al een weerklink gevonden in de hoofdstedelijke regio. Een aantal zaken zullen voor de Brusselse Vlamingen voelbaar zijn.

Een van de markantste bepalingen van het akkoord betreft de asymmetrische oplossing voor de uitkleding van de Franse Gemeenschap. Een belangrijke verdienste is dat het akkoord tegemoet komt aan de wens van de Franstaligen om in Brussel bepaalde aangelegenheden zoals onderwijs zelf te regelen, zonder dat de Vlamingen gedwongen worden in een Franstalig schema te stappen dat het hunne niet is.

We kunnen ons ook afvragen of deze asymmetrische oplossing aanvaardbaar is voor de Vlaamse Gemeenschap in Brussel die de tweeledigheid van België principieel moet blijven onderschrijven. Er zijn redenen om ja te zeggen.

Er werd gekozen voor een asymmetrische oplossing om te vermijden dat de Brusselse Vlamingen als pasmunt zouden worden gebruikt voor de Franstaligen in de rand, iets wat onvermijdelijk zou gebeuren mocht de band met Vlaanderen worden doorgesneden. De Brusselse Vlamingen hebben steeds gekozen om integraal deel uit te maken van het Vlaamse volk. Het slechtste wat de Brusselse Vlamingen zou kunnen overkomen, is dat ze de bevoegdheden en de financiële middelen zonder meer toegewezen zouden krijgen. Dit zou evenveel betekenen als « trek uw plan ».

De band tussen de Brusselse Vlamingen en de Vlaamse Gemeenschap impliceert ook een eenheid in de decreetgeving. Voor de specifieke noden van de Vlaamse Gemeenschap in Brussel kunnen specifieke normen worden ingevoerd. Dit is een opgave voor de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

Als symbool en intellectueel kan de symmetrie een aantrekkelijke keuze lijken; iedereen weet hoe belangrijk symbolen zijn. Toch hebben de Brusselse Vlamingen dit symbool niet nodig. Artikel 65 van de Brussel-wet maakt een overdracht van bevoegdheden van Vlaanderen naar de Vlaamse Gemeenschapscommissie mogelijk. De Brusselse Vlamingen kunnen op het terrein *de facto* hetzelfde bereiken als de Franse Gemeenschapscommissie met haar decretale bevoegdheid. Bovendien geeft de huidige asymmetrische situatie financiële voordelen aan de Vlaamse Gemeenschapscommissie. Zij krijgt een dotatie en via de decreten bovendien ook subsidies, wat niet het geval zal zijn voor de Franse Gemeenschapscommissie. Via delegatie kan de Vlaamse Gemeenschapscommissie op het terrein toch een bevoegdheid uitoefenen en tegelijkertijd haar banden met Vlaanderen behouden. De Brusselse Vlamingen kunnen binnen de situatie perfect een eigen kwalitatief beleid voor Brussel voeren.

De Franse Gemeenschapscommissie heeft dan wel decretale bevoegdheid, maar kan die niet door een eigen fiscale bevoegdheid financieren. Een eigen fiscale bevoegdheid zou immers onvermijdelijk ten laste van alle Brusselaars zijn gekomen. De Franse Gemeenschapscommissie moet het dus stellen met de trekkingsrechten uit het Gewest en daarover zullen de Vlamingen mee beslissen.

De 80/20 verhouding kan worden bediscussieerd, maar de 80 pct. zullen in elk geval amper volstaan om tegemoet te komen aan de noden van de Franstalige Gemeenschap. Voor de Vlaamse Gemeenschap betekenen de 20 pct. echter een surplus. Voor de Franstalige burger zal er dus weinig veranderen, ook al krijgt de COCOF dan nog decretale bevoegdheid. Voor de Nederlandstalige burger ontstaat er nu wel een ruimte voor nieuwe initiatieven.

Ik besef maar al te goed dat wij hier bijzonder waakzaam moeten zijn. De 20 pct. trekkingsrechten voor de Vlaamse Gemeenschap zullen in 1995 520 miljoen bedragen, wat angstvallig dicht ligt bij de gewone dotatie die de Vlaamse Gemeenschap nu reeds van de Vlaamse Raad krijgt. De gewone dotatie aan de Vlaamse Gemeenschapscommissie mag dus niet verminderen. Ik verwijs hier graag naar een politieke verklaring van de minister-president van de Vlaamse Regering op het CVP-congres van 3 oktober 1992. « Samen met collega Weckx sta ik er borg voor dat de engagementen van de Vlaamse Regering ten aanzien van de Brusselse Vlamingen, in het bijzonder met betrekking tot de financiële middelen, gehonoreerd worden en zeker niet in negatieve zin worden beïnvloed door de middelen die de Brusselse Vlamingen zelf opbrengen. Onverkort wensen wij een grote, krachtige Vlaamse Gemeenschap, waar geen twee soorten Vlamingen bestaan, die van Brussel en de anderen. » Binnen de Franse Gemeenschap worden wel twee volksentiteiten gecreëerd, Walen en Franstalige Brusselaars.

Vanuit die asymmetrie kan ook de vraag worden beantwoord of het Sint-Michielsakkoord Brussel doet evolueren naar een derde Gewest. Brussel is geen derde Gewest. Zolang de gemeenschapsaangelegenheden en de gewestaangelegenheden heel uitdrukkelijk gescheiden blijven en elke Gemeenschap zijn eigen bevoegdheden zelf kan beheren en uitoefenen, is er geen sprake van een derde Gewest. Precies de gedifferentieerde ontwikkeling van de Vlaamse Gemeenschap ten aanzien van de Franse Gemeenschap, doet de afwezigheid van een derde Gewest nog scherper uitkomen.

Er is geen gelijkheid van bevoegdheden tussen de verschillende eenheden van de federale Staat. De ordonnantie blijft afhankelijk van een rechterlijke controle inzake grondwettelijkheid en conformiteit met de bijzondere wet, terwijl deze controle niet bestaat voor de wetten en decreten. Bovendien is het Brussels Hoofdstedelijk Gewest afhankelijk van de nationale toezichthoudende overheid die een controle- en censuurbevoegdheid inzake stedenbouw en ruimtelijke ordening, openbare werken en vervoer uitoefent.

Een volgend belangrijk punt voor Brussel is de aanwezigheid van de Brusselaars in de Raden, in de Kamer en de Senaat. Van de 71 leden van de Senaat zullen er 7 Brusselaars zijn.

De heer Arts. — Minstens 7 Brusselaars!

Mevrouw Creyf. — Daarvan zijn er 6 Franstaligen en is er 1 Vlaming. Zes leden, aangewezen door en uit de leden van de Nederlandse taalgroep van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad,

verdeeld over de fracties in verhouding tot de verkiezingsuitslag, zullen zitting hebben in de Vlaamse Raad omdat de Raden worden verkozen op gewestbasis. Het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde wordt gesplitst voor de Raden en toch is er een gegarandeerde vertegenwoordiging van de Brusselse Vlamingen in de Vlaamse Raad, zoals ook de aanwezigheid van 19 Franstalige Brusselaars verzekerd is in de Franse Gemeenschapsraad.

Het niet-rechtstreeks kunnen kiezen voor de Vlaamse Raad is een gevoelig punt voor de Brusselse Vlamingen. Wij stellen echter vast dat deze discriminatie wordt gecompenseerd door het aantal zetels die de Brusselse Vlamingen krijgen toegewezen in deze Raad. Procentueel betekent dit dat de Brusselse Vlamingen in de Vlaamse Raad zullen beschikken over 5 pct. van de mandaten, terwijl ze 2,5 pct. van de Vlaamse bevolking vertegenwoordigen.

Ik wens nog een andere bepaling te onderstrepen, namelijk die waardoor de Gemeenschapsraden en de Waalse Gewestraad, bij decreet aan te nemen met een tweederde meerderheid, het aantal leden van de Raad kan wijzigen, de kieskringen, het aantal leden van de Executieve en de werking van de Raad en de Executieve. Dat is de zogenoemde institutionele autonomie. Op basis van het Sint-Michielsakkoord kan de Brusselse Hoofdstedelijke Raad dit niet doen. Dit is uiterst belangrijk en bevestigt de huidige institutionele waarborgen voor de Brusselse Vlamingen in het bestuur van het Hoofdstedelijk Gewest.

Een zeer belangrijk punt is de splitsing van de provincie Brabant. In Brussel wordt de Brabantse erfenis verdeeld tussen het Gewest, de Gemeenschapscommissies, een gouverneur en een vice-gouverneur. De vice-gouverneur heeft als opdracht te waken over de naleving van de taalwetten. Tot onze tevredenheid kunnen ook particulieren klacht indienen bij hem en bij de Vaste Commissie voor taaltoezicht. Het is een goede zaak voor alle Vlamingen dat er een einde komt aan de bestuurlijke impasse van het Brabantse provinciebestuur. Toch moet worden onderstreept dat vooral de overdracht van het provinciaal onderwijs voor heel wat problemen zal zorgen. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest moet een bijzondere dotatie verstrekken aan de Vlaamse en de Franse Gemeenschapscommissie voor het provinciaal onderwijs en de unicommunautaire, culturele en persoonsgebonden aangelegenheden die ingevolge deze splitsing worden overgeheveld.

Wij zijn er ons van bewust dat de uitgewerkte regeling niet alle problemen zal kunnen oplossen. Wij vrezen dat er weinig kandidaten zullen zijn om de hoge kosten van het provinciaal onderwijs over te nemen. Een ruim overleg over deze aangelegenheid zal zeker noodzakelijk zijn.

Ik wens dan nog even stil te staan bij de bepaling in verband met de overdracht van de organieke wetgeving voor het OCMW aan de Gemeenschappen. Dit zal ongetwijfeld een weerslag hebben op het gemeentelijk beleid en bijgevolg ook op de gewestelijke financiering. De toekomstige overdracht van de organieke gemeentelijke wetgeving is een logische stap in de federale uitbouw. Voor Brussel rijzen er heel wat problemen in verband met deze overdracht. De Vlamingen nemen nauwelijks deel aan het gemeentelijk beleid van de 19 Brusselse gemeenten. Het zal dan ook nodig zijn de oorsprong van de gemeentelijke middelen, unicommunautair, bicommunautair of regionaal, herkenbaar te maken. De gemeente heeft twee belangrijke financieringsbronnen, namelijk het Gewest met controle van de Vlamingen of de gemeentelijke belastingen zonder controle van de Vlamingen en vooral zonder enige controle van de Vlamingen op de besteding van de opbrengsten.

Wij stellen in Brussel een zekere PS-strategie vast waarbij gemeenschapsaangelegenheden zo veel mogelijk worden afgeschoven op de gemeenten. Dit gaat waarschijnlijk gepaard met een verschuiving van financiële middelen. Door de eenheid van de gemeentebegroting is het onmogelijk om de oorsprong van de middelen te kennen van de gewone begroting. Bovendien kan een overschot op de gewone begroting worden gebruikt voor de financiering van investeringen op de buitengewone begroting. Deze duistere financiering van de Brusselse gemeenten zal worden versterkt wanneer de organieke wetgeving aan de gemeenten wordt overgedragen.

Het akkoord regelt de opheffing van de onverenigbaarheid tussen het lidmaatschap van de Brusselse Hoofdstedelijke Executieve en het lidmaatschap van een Gemeenschapsexecutieve. Mijnheer de Eerste minister, hierbij rijzen toch enkele vragen.

Niet alleen druist deze opheffing in tegen de principes van de decumulatie, er bestaat eveneens twijfel omtrent de wettelijkheid. Een gemeenschapsminister uit Vlaanderen bijvoorbeeld oefent toezicht uit op de Vlaamse Gemeenschapscommissie waarvan hij of zij volgens deze nieuwe regeling als collegelid deel kan uitmaken. Op dat ogenblik oefent hij of zij dus toezicht uit op zichzelf.

Het akkoord bepaalt eveneens dat de voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Executieve deel kan uitmaken van het college van de gemeenschapscommissie van de taalgroep waartoe hij of zij behoort. Met deze nieuwe opheffing van de decumulatieregeling wordt de hele bicommunautaire structuur van Brussel op zijn kop gezet. De huidige toestand, waarbij de voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Executieve zetelt als voorzitter van de Verenigde Colleges zonder deel uit te maken van één van die colleges, maakt het mogelijk hem of haar te blijven beschouwen als voorzitter van alle Brusselaars. Aangezien hij voortaan collegelid kan worden, bekent hij zich tot één taalgroep en kan hij of zij aldus de Verenigde Colleges niet meer voorzitten.

En om te besluiten nog volgende redenering. Men kan inderdaad niet alles wettelijk vastleggen. Ik weet dat sommige Brusselse collega's ongerust zijn omdat volgens het akkoord de Vlaamse Raad met een tweederde meerderheid zijn samenstelling en werking kan wijzigen. Sommigen vrezen dat het Brusselse lid op deze manier uit de Vlaamse Executieve zal verdwijnen. In de tekst wordt echter nergens vermeld dat de Brusselse Vlaming uit de Executieve zal verdwijnen. De Vlaamse Raad kan wel zijn samenstelling wijzigen, maar indien hij de Brusselse Vlaming uit de Executieve wil weren, moet hij een wetgevend initiatief nemen en moeten de Vlaamse partijen een politieke beslissing nemen. Deze procedure lijkt mij strijdig met de keuze die Vlaanderen heeft gemaakt voor Brussel.

Een gelijkaardige redenering geldt voor de samenstelling van de Kamer. Door de niet-splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde voor de Kamer kunnen Brusselse Vlamingen worden gekozen in de Kamer. Hiervoor bestaan evenwel geen waarborgen. Het is duidelijk dat zowel de samenstelling van de Vlaamse Executieve als de samenstelling van de Kamer te maken hebben met de houding van de partijen bij de lijstvorming. De Brusselaars zullen vertegenwoordigd zijn in de mate de partijen dit belangrijk vinden.

De Vlaamse meerderheidspartijen hebben alvast gekozen voor een krachtige Vlaamse Gemeenschap met de Brusselaars. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Stroobant.

De heer Stroobant. — Mijnheer de Voorzitter, sinds enkele decennia ondergaan de unitaire structuren van ons land essentiële mutaties. De opeenvolgende zogenoemde taalwetten in justitie, administratie en privé-sector, werden gevolgd door periodieke golven van institutionele hervormingen. Deze laatste werden wel eens bestempeld als voorlopig, maar men beschouwde ze ook als definitief. Soms heeft men echter het gevoel te maken te hebben met iets dat in permanente beweging is. De motor hiervan was vooral regionalisme, of noem het nationalisme, het streven naar het samengaan van taaleenheid en territorium.

Voor Vlaanderen betekent dit dat de bevolkingsklasse die aan de macht is, haar heerschappij in het Nederlands kan uitoefenen. In deze zin is de Vlaamse beweging een ontvoogdingsbeweging voor deze groep. Zij zal voortaan de macht uitoefenen en over haar rijkdommen beschikken in haar eigen taal. De Vlaamse werkende bevolking daarentegen heeft slechts in beperkte mate baat bij dit type Vlaams democratiseringsproces. Zij moet haar grotere welvaart en welzijn veeleer putten uit de sociale strijd om meer politieke en economische democratie. Zelfs haar culturele emancipatie vindt zij in grote mate in de verhoogde welvaart. De Vlaamse emancipatie is daarbij slechts een welgekomen en belangrijke gebeurtenis die echter weinig impact heeft op de democratisering van de sociale en economische positie van de Vlaamse werknemer.

Ik zal de opeenvolgende institutionele hervormingen van ons land met inbegrip van de huidige toetsen aan dit standpunt. Ik vraag mij vooral af in welke mate deze hervormingen voor de

bevolking en meer bepaald voor de werkende bevolking meer politieke en economische democratie hebben gebracht en in welke mate er welvaart en welzijn uit voortvloeien.

Het is immers niet vanzelfsprekend dat besluitvorming democratischer wordt omdat zij als het ware op de drempel van je huis tot stand komt. Ook het gemeentelijk beleid kan autoritair zijn. De geografische factor is geen waarborg voor meer democratie. Dit alles om duidelijk te maken dat een staatshervorming die haar uitsluitende inspiratie vindt in een nationalistische beweging en geen wortels heeft in een breed democratisch streven naar sociale, economische en politieke emancipatie, een arme beweging is die haar doel mijlen ver voorbij schiet.

De opeenvolgende institutionele hervormingen die ons land heeft gekend, inclusief de huidige, hadden vooral tot doel op het gebied van het taalgebruik homogene gebieden te creëren en de politieke besluitvorming hieraan aan te passen. Sommigen zullen dit reeds als een ambitieus programma beschouwen. Wij kunnen voor deze visie begrip opbrengen, met dien verstande echter dat dit programma voor ons werkelijk onvolledig is. Wie welvaart en welzijn voor de bevolking beoogt, zal ook moeten werken aan de sociaal-economische structuur van het land. Culturele emancipatie kan niet los worden gezien van een globale maatschappijvisie en dit geldt ook voor een staatshervorming.

De SP werkt mee aan deze staatshervorming. Zij ziet er echter ook de begrenzing van. Nochtans is zij van oordeel dat een staatshervorming die aan de Gewesten een grotere bevoegdheid en autonomie verleent en aan de nationale structuren een federale dimensie geeft, ertoe bijdraagt de besluitvorming wat dichter bij de burger te brengen.

Zij meent dat een dergelijke staatshervorming een waardevolle poging kan zijn om de conflicten tussen de Gemeenschappen te voorkomen. Deze pacificatie is nodig om uit de huidige sociaal-economische crisis te komen. De dynamiek die door deze institutionele hervorming wordt ontwikkeld, is positief en kan leiden tot een verdieping van het sociale democratiseringsproces aangezien bijna automatisch zal worden gepoogd de nieuwe structuren aan te passen aan de hedendaagse meer democratische opvattingen. De wijziging van artikel 68 van de Grondwet moge dit illustreren.

Op welke filosofie moet deze staatshervorming volgens ons steunen? Het behoud van een ruime solidaire samenleving tussen Vlamingen en Walen, het aanvaarden van de specifieke belangen van de werkende bevolking en het verwijzen naar de nieuwe sociaal-economische instituten van onze samenleving zijn belangrijke aandachtspunten in deze staatshervorming. Vanuit een sociaal-democratische en reformistische beweging staan wij volgende beginselen in deze staatshervorming voor.

Ten eerste moet de institutionele hervorming een grotere democratisering beogen en een grotere efficiëntie nastreven. Ten tweede moeten de recente sociaal-economische structuren in grondwettelijke teksten worden bekrachtigd. Ten derde moeten de individuele grondrechten van de burger worden aangepast aan de hedendaagse opvattingen. Ten vierde moeten de federale structuren in een ruimer geheel worden geïntegreerd om op deze wijze een onontbeerlijke Europese en internationale solidariteit te verwezenlijken.

Met deze algemene beschouwingen kom ik tot volgende bedenkingen. Artikel 1 van de Grondwet bepaalt dat België een federale Staat is. Hierbij moeten wij ons afvragen of we hiermee niet voorbijgaan aan wat op Europees vlak gebeurt. Onze bevolking moet meer dan ooit bewust worden gemaakt van het feit dat ons land deel uitmaakt van een grote Europese entiteit. Dergelijke sensibilisering is vandaag meer dan ooit nodig. Zouden wij niet overwegen om aan artikel 1 van de Grondwet toe te voegen dat onze federale Staat deel uitmaakt van de Europese Unie?

Het democratiseringsproces in de parlementaire besluitvorming moet grondiger worden aangepakt. De praktische ervaring die ieder van ons in het parlementair leven heeft opgedaan, heeft ons geloof in de reële wetgevende taak van het Parlement sterk afgezwakt. Zelfs in de memorie van toelichting bij het nieuwe artikel 26 van de Grondwet is in hoofdzaak sprake van de controlerende functie van het Parlement op de Regering.

Nieuwe opdrachten staan ons te wachten. Ik denk aan het uitwerken van procedures die het Parlement effectief en volwaardig betrekken bij de wetgevende besluitvorming. Deze taak van

longe adem vergt een voortdurende volharding en hoort wellicht niet bij de huidige discussie. Niettemin moet nu de aandacht worden gevestigd op dit noodzakelijke democratiseringsproces.

In verband met de institutionele hervorming heb ik ook een bedenking bij de integratie van de sociaal-economische structuren in onze Grondwet. De Centrale Raad voor het bedrijfsleven en de Nationale Arbeidsraad bestaan reeds decennia lang en recent werden gelijkaardige instellingen ook op gewestelijk niveau opgericht. Deze instanties hebben ontegensprekelijk burgerrecht verworven in het besluitvormingsproces van het land. Het sociaal overleg behoort tot de fundamenteën van onze staatsrechtelijke structuur en wordt in vele moderne grondwetten opgenomen. Het wordt stilaan tijd om ook in België deze stap te doen.

Mijn vierde en laatste beschouwing betreft de individuele positie van de burger in deze staatshervorming. Op welke grondrechten moet hij aanspraak kunnen maken in een moderne institutioneel hervormde Staat? Volstaan de politieke rechten die hem in titel II van de Grondwet worden toegekend? Hiermee vraag ik tevens naar de opname van sociaal-economische grondrechten in de Grondwet.

Zover zijn we nog niet, maar gelukkig wijzen positieve tekenen als doorzichtigheid van het bestuur, responsabilisering van de ambtenaar en motiveringsplicht van de overheid in die richting.

De staatshervorming is weliswaar nog niet beëindigd, maar ik zie de toekomst wel enigszins anders: het sociaal-economische gedeelte moet volgens mij prioritair worden verwezenlijkt. (Applaus.)

M. le Président. — La parole est à M. Wintgens.

M. Wintgens. — Monsieur le Président, « un Etat qui n'a pas les moyens d'effectuer des changements n'a pas les moyens de se maintenir ». Je ne peux m'empêcher de reprendre cette citation d'Edmund Burke, écrivain et orateur libéral — « whig » plus exactement — dans ses réflexions sur la Révolution française de 1789, tant elle est adéquate à la situation de notre Etat. Et nous connaissons le prix payé par la France pour ses carences en évolutions nécessaires. La mise à mort de Louis XVI, il y a juste deux cents ans, nous en ravive la mémoire si besoin en était.

Notre Etat décentralisé a pourtant réussi à surmonter ses problèmes communautaires pendant près de cent quarante ans; une volonté politique unique s'imposait alors sur l'ensemble du territoire, tandis que les collectivités locales décentralisées des provinces et des communes étaient — et sont toujours — des pouvoirs subordonnés, soumis à la tutelle nationale.

En proclamant aujourd'hui, dans l'article 1^{er} de la Constitution, que la Belgique est un Etat fédéral, on parachève un processus de réformes institutionnelles entrepris il y a plus de vingt ans afin de rencontrer les revendications autonomistes tant des Flamands que des Wallons: au nord, sur le terrain linguistique et culturel, au sud dans des matières socio-économiques. Ainsi ont été créées, en 1970, des Communautés et des Régions dont les institutions et compétences se sont développées au cours des réformes institutionnelles de 1980 et de 1988-1989.

La troisième phase de cette troisième étape desdites réformes n'a pu se réaliser. Et pour cause, cette troisième phase contenait des volets importants tels que l'adaptation des structures parlementaires à la réalité fédérale et les relations internationales des entités fédérées.

Les Accords de la Saint-Michel viennent donc chapeauter une construction nouvelle qu'il est grand temps de faire aboutir. Ils constituent, à cet égard, un savant compromis de sept partis flamands et francophones représentant plus de deux tiers de la population. Ce compromis est issu d'une négociation de longue haleine dont les documents de travail furent les rapports de la Commission parlementaire mixte et les résultats du dialogue de Communauté à Communauté de l'année passée.

Les Accords de la Saint-Michel sont globalement de bons accords et les sénateurs PSC les approuveraient sans hésitation si des propos confédéralistes n'avaient été tenus de manière fort inopportune par le ministre-président du *Vlaamse Executieve* ou, du moins, s'ils avaient été plus fermement condamnés par son parti, membre de l'actuelle majorité.

Avant de vous faire part de notre position à cet égard, je voudrais montrer en quoi lesdits accords sont de bons accords, dans la mesure où ils parachèvent un vrai Etat fédéral et améliorent le fonctionnement de nos institutions. La théorie du fédéralisme nous enseigne qu'il n'existe pas un modèle type, unique, de l'Etat fédéral. Il y a donc autant de fédéralismes que d'Etats fédéraux. Ce caractère *sui generis* des Etats fédéraux provient des divers contextes historico-socio-politiques et de compromis reflétant des optiques institutionnelles différentes. La Belgique n'échappe pas à cette règle. L'asymétrie entre les institutions du nord, du centre, du sud et de l'est est accentuée par les Accords de la Saint-Michel et la proposition de Sénat qui en est issue est notamment un bon exemple de compromis. Nous y reviendrons.

Si l'Etat fédéral n'a pas de modèle théorique unique, on peut néanmoins le reconnaître à trois caractéristiques: l'autonomie d'entités fédérées, la participation de celles-ci à la gestion fédérale et la protection des minorités.

Le principe d'autonomie consiste à reconnaître à des collectivités politiques intra-étatiques, en principe territoriales, une compétence législative propre, c'est-à-dire non soumise à la fédération, si ce n'est au pouvoir constituant dont elles font d'ailleurs souvent partie, d'une manière ou d'une autre. En Belgique, c'est la Cour d'arbitrage, dont chacun se plaît à souligner le rôle bénéfique, qui est chargée de sanctionner l'excès de compétence entre les lois, décrets et ordonnances.

Les Accords de la Saint-Michel viennent renforcer l'autonomie des composantes fédérées de l'Etat fédéral, et ce principalement à quatre titres.

Premièrement, les conseillers communautaires et régionaux sont élus directement, ce qui permet aux électeurs d'émettre des votes différents de ceux émis pour les députés et sénateurs. Cette élection directe est aussi destinée à clarifier les responsabilités politiques de chacun puisqu'en principe, les mandats de conseillers deviennent inconciliables avec ceux de député ou sénateur. Ceux-ci, représentants de la fédération, relèveront d'une logique liée aux compétences fédérales qui leur sont propres. Dans une telle perspective, on doit nécessairement tendre vers le développement d'un esprit fédéral, tourné vers l'intérêt de la fédération, appelé à faire contrepoids aux intérêts défendus par les Communautés et Régions.

Deuxièmement, les Communautés française et flamande ainsi que la Région wallonne se voient attribuer une nouvelle compétence particulière, celle de s'auto-organiser. Cette nouvelle autonomie constitutive permet à leurs Conseils respectifs de régler eux-mêmes leur composition et leur fonctionnement, ainsi que ceux de leur Exécutif. Dans le même ordre d'idée, la Communauté française et la Région wallonne peuvent de commun accord transférer, et donc en quelque sorte « réattribuer », des compétences de la première au profit de la seconde, tout comme le peut déjà la Région wallonne au profit de la Communauté germanophone.

Troisièmement, de nouvelles compétences sont transférées aux Communautés et Régions ou réaménagées entre celles-ci et l'Etat fédéral. Ces compétences qui viennent renforcer l'autonomie des entités fédérées concernent principalement les relations internationales, le commerce extérieur, l'agriculture, l'environnement, la politique scientifique ou encore la législation organique relative aux CPAS et aux intercommunales.

Enfin, la province de Brabant, dernier vestige de la Belgique unitaire, dernière Belgique en miniature, rendue ingérable par des tensions communautaires continues, est scindée en un Brabant flamand et un Brabant wallon qui auront chacun leurs institutions provinciales propres.

Cette nouvelle autonomie provinciale se répercute sur l'autonomie des entités fédérées elles-mêmes: la tutelle sur ces deux nouvelles provinces passe de l'Etat central aux Régions. En outre, ce sont la Région bruxelloise et les institutions communautaires qui exerceront dorénavant les compétences provinciales sur le territoire des dix-neuf communes.

En fait d'autonomie, nous devons reconnaître que les Accords de la Saint-Michel privilégient le phénomène régional. En effet, l'attribution des nouvelles compétences profite principalement aux Régions; la possibilité de fusionner la Région à la Communauté est remplacée par celle de transférer des compétences com-

munautaires aux Régions; ces dernières deviennent aussi les seules à jouir de la compétence fiscale; enfin, c'est sur une base régionale que sont élus les conseillers régionaux mais aussi communautaires.

Cette prédilection pour la Région s'explique d'abord pour des raisons techniques liées à son assise territoriale, mais aussi, il faut pouvoir le dire, pour des raisons essentiellement politiques: il était devenu irréaliste de trouver, en Région wallonne, la majorité nécessaire pour réaliser la fusion, tandis que le fait régional bruxellois s'affermait au fil des jours.

Est-ce à dire que la Communauté française, lieu même d'expression de la solidarité entre francophones de Wallonie et de Bruxelles, serait sacrifiée sur l'autel des Accords de la Saint-Michel? Je ne le crois pas, et mon parti ne le désire pas.

D'abord, le refinancement de la Communauté, et donc du secteur non marchand — en particulier de l'enseignement — est partiellement assuré par la ristourne intégrale de la redevance radio-TV, ainsi que par la liaison des dotations communautaires provenant de l'IPP à la croissance du PNB.

Ensuite, et surtout, un décloisonnement institutionnel et budgétaire entre la Communauté française, la Région wallonne et les institutions bruxelloises permet aux Wallons et Bruxellois francophones de collaborer et d'organiser leur solidarité sur une base volontaire. Par exemple, la Communauté française pourrait décider — en commun accord avec les parties concernées, afin de rationaliser la délimitation des blocs de compétences — de transférer quelques compétences à la Région wallonne et à la Commission communautaire française sans moyens financiers y afférents. Ce refinancement indirect de la Communauté française est rendu possible par la capacité fiscale des Régions wallonne et bruxelloise et du droit de tirage de la COCOF sur le budget bruxellois. Dans le même ordre d'idées, il ne tient dorénavant plus qu'aux francophones de fusionner dans les faits l'Exécutif de la Communauté française avec celui de la Région wallonne et les membres francophones de celui de la Région bruxelloise, et cela grâce à la possibilité de cumuler les mandats en question.

Cette fusion de fait assurerait une unité de gestion dans les affaires francophones ainsi que la possibilité d'organiser la solidarité entre eux.

Puisqu'une fusion s'imposait — et s'impose toujours — alors que la fusion des institutions ne pouvait, politiquement, se réaliser, il n'était pas anodin de pouvoir engranger cette fusion de fait.

Le principe d'autonomie est donc largement confirmé par les Accords de la Saint-Michel. Il en est de même pour le second principe: la participation ou, plus généralement, la coopération entre les entités fédérées et entre celles-ci et l'Etat central.

Le fédéralisme coopératif se caractérise déjà en Belgique par de nombreux mécanismes de collaboration tels que la concertation, l'association, l'avis — voire l'accord — ou la technique des accords de coopération. Ces mécanismes sont autant de conditions ou de modalités à la mise en œuvre des compétences propres. Les Accords de la Saint-Michel développent ces mécanismes pour les nouvelles compétences attribuées et reconnaissent, dans certains domaines, à l'Etat fédéral, un certain pouvoir de coordination.

Les meilleurs exemples touchent les matières relatives aux relations internationales et au droit pénal. En effet, en dernier recours, l'Etat fédéral peut s'opposer à la conclusion d'un traité par une entité fédérée ou encore se substituer à celle qui ne respecterait pas ses engagements internationaux. De même, la dérogation au livre 1^{er} du Code pénal par une Communauté ou une Région nécessite l'avis conforme du Conseil des ministres.

Mais ce qui manquait à la nouvelle Belgique fédérale, c'est une institution représentant les entités fédérées et leur permettant de participer à l'élaboration d'une partie, sinon de tout le droit fédéral. Comment imaginer, en effet, qu'elles ne puissent avoir leur mot à dire sur les règles fédérales, particulièrement constitutionnelles, susceptibles de déterminer le degré de leur autonomie? Dans la plupart des Etats fédéraux, cette institution se trouve en lieu et place du Sénat.

Certains ont reproché que notre nouveau Sénat fédéral ne soit pas *parrainé*. En réalité, il est le fruit d'un subtil compromis intégrant deux concepts: la dimension fédérale, ou plutôt commu-

nautaire, et la proportionnalité. Il est vrai qu'en fin de compte, le Sénat est composé quasi proportionnellement à la population. Mais le principe de parité, ou du moins de surreprésentation, est assuré par la désignation, par leur Conseil respectif, des dix sénateurs communautaires francophones, des dix Flamands et d'un sénateur communautaire germanophone. En outre, les élus directs le sont dans deux collèges électoraux, francophone et flamand.

Enfin, le Sénat ne sera pas une seule et simple Chambre de réflexion; il participera directement aux révisions de la Constitution, aux lois spéciales et institutionnelles et à l'approbation des traités — donc aux règles susceptibles de déterminer l'autonomie des Communautés et Régions.

Une troisième caractéristique de l'Etat fédéral, après celles de l'autonomie et de la participation, réside dans la protection des minorités. La structure fédérale d'un Etat tend par vocation à unir des collectivités politiques autonomes dont la configuration socio-culturelle est souvent hétérogène.

Il n'est donc pas question, dans cette perspective, qu'une majorité socioculturelle l'emporte systématiquement sur la minorité. La protection des minorités s'envisage, en Belgique, à deux niveaux.

Le premier est lié à une participation égalitaire des deux grandes Communautés linguistiques à l'exercice du pouvoir central, voire régional bruxellois. Voyez la composition paritaire du Conseil des ministres et de l'Exécutif régional bruxellois, mais aussi la technique des lois spéciales à double majorité et de la sonnette d'alarme.

Le second niveau de protection des minorités concerne principalement les communes dites à facilités de la périphérie et de la frontière linguistique et celles de la Région bilingue de Bruxelles.

Les habitants de telles communes peuvent déposer une plainte relative à l'emploi des langues en matière administrative auprès de la Commission permanente de contrôle linguistique paritaire. Les Accords de la Saint-Michel accroissent les pouvoirs de ladite commission en ceci qu'elle pourra dorénavant aussi se substituer à l'autorité administrative qui ne se serait pas conformée à ses recommandations en la matière.

De même a-t-il été prévu un gouverneur-adjoint dans le Brabant flamand afin de jouer, au profit des francophones de la périphérie, le même rôle que le vice-gouverneur dans les dix-neuf communes de Bruxelles, à savoir un rôle de « médiateur », toujours en ce qui concerne l'emploi des langues.

Faut-il aussi rappeler le droit pour certains francophones de Flandre — à savoir ceux de l'arrondissement de Bruxelles-Hal-Vilvorde et des Fourons — de voter, lors des élections des députés et sénateurs, pour des candidats francophones et d'être élus sur des listes francophones? Les habitants de la périphérie et des Fourons pourront même siéger, sans droit de vote, aux Conseils de la Communauté française et de la Région wallonne.

En voilà assez dit sur le parachèvement de l'Etat fédéral caractérisé par l'autonomie des entités fédérées, la coopération entre elles et avec la fédération, la protection des minorités, et enfin, par son caractère *sui generis*.

Les réformes en cours visent aussi à améliorer le fonctionnement des institutions fédérales. Mon collègue et ami Etienne Cerexhe vous parlera de la nouvelle répartition des tâches entre la Chambre et le Sénat. Qu'il me revienne de souligner les dispositions destinées à assurer une certaine stabilité politique, à savoir celles relatives au Parlement et au Gouvernement de législature. A vrai dire, ces notions sont quelque peu confondues avec la technique de la motion constructive. Demain, le Gouvernement fédéral ne devra démissionner que si la Chambre adopte une motion de défiance ou rejette une motion de confiance tout en proposant un nouveau Premier ministre pour nomination au Roi. Ce n'est que si une telle proposition n'a pu accompagner l'adoption ou le rejet d'une desdites motions que le Roi pourra dissoudre les Chambres. Il conviendrait, cependant, de préciser les conséquences d'une démission volontaire d'un gouvernement qui implorerait.

En ce qui concerne le référendum, il est certes envisageable d'en constitutionnaliser la possibilité dans certains cas et selon des modalités qu'il conviendrait de préciser, ne fût-ce qu'au niveau

communal. Mais il semble tout à fait inopportun de soumettre les réformes en cours à un référendum, voire à une consultation populaire. Cette réforme est le fruit d'un très subtil compromis entre deux tiers des représentants de la nation, responsables devant les électeurs et soumis à leur sanction. Le référendum est réducteur : les motivations qui coalisent les tenants du « non » — voire du « oui » — sont le plus souvent très contradictoires. Un référendum négatif ne peut dès lors aboutir à des projets alternatifs et l'impasse dramatique est inévitable.

Cela dit, s'il devait être un jour réellement question de séparatisme, il s'imposerait de toute évidence de consulter la population belge.

Et j'en arrive à la seconde partie de mon intervention : comment réagir face aux propos confédéralistes d'actualité trop récente ? Les Accords de la Saint-Michel sont-ils l'antichambre du séparatisme ?

Déjà en 1912, dans sa célèbre lettre ouverte au Roi, Jules Destrée écrivait : « Une Belgique faite de l'union de deux peuples indépendants et libres, accordés précisément à cause de cette indépendance réciproque, ne serait-elle pas un Etat infiniment plus robuste qu'une Belgique dont la moitié se croirait opprimée par l'autre moitié ? L'union fait la force, mieux que ne pourrait le faire l'unité. »

Cinquante-trois ans plus tard, en 1965, Pierre Harmel écrivait dans *Le Soir* : « La question essentielle que je n'ai cessé de me poser, et que je me poserai demain, est celle de savoir si les Belges veulent encore vivre ensemble. Je crois que, dans certains secteurs de nos activités nationales, il faut abandonner l'idée d'unité et essayer de faire l'union... A l'origine, c'est l'union et non pas l'unité qui a fait la Belgique. L'unité, c'est un Etat. L'union c'est, comme en matière de mariage, le consentement mutuel de deux parties. »

Mais l'union prônée par Jules Destrée, puis par le ministre d'Etat, Pierre Harmel, peut être de deux types. L'union d'Etats fédérés par une Constitution fédérale, qui s'engagent à coopérer loyalement, correspond à la solution parachevée dans les Accords de la Saint-Michel. Une union d'Etats confédérés est une solution tout autre qui implique un séparatisme préalable total : en effet, une confédération suppose l'association d'Etats souverains par un traité qui confie la gestion de certaines compétences à des organes communs. En principe, les normes édictées par ces organes ne lient que les Etats et pas directement les citoyens. Est-ce ce type d'union qui est désiré par certains ?

Est-il nécessaire de rappeler qu'au PSC nous prôtons le fédéralisme d'union ? Ne serait-il pas absurde de confédérer un territoire de 300 km de long sur 200 km de large, alors que la Communauté européenne se démarque tous les jours un peu plus du modèle confédéral pour se rapprocher d'une structure fédérale ?

Mais cette Europe fédérale sera celle des Etats bien avant celle des Régions : il est donc tout à fait prématuré de vouloir diluer les Etats, en l'occurrence la Belgique, dans la Communauté.

A l'heure où l'Europe connaît une émergence nouvelle, parfois tragique, des nationalismes exacerbés, la Belgique a l'occasion de montrer l'exemple d'une cohabitation civilisée et respectueuse des uns et des autres. Cette occasion est d'autant plus importante à saisir pour nous qui prétendons recueillir la capitale de la Communauté européenne, lieu de rencontre de toutes les nations européennes, s'il en est.

La réforme des institutions s'imposait, en soi, car ses soubresauts ont trop souvent miné la vie politique belge. Cette entreprise a duré longtemps, trop longtemps peut-être... Nous désirons maintenant, au PSC, que les Accords de la Saint-Michel en soient une étape importante et que l'on puisse s'atteler davantage aux grands enjeux d'aujourd'hui et de demain. L'emploi ne sera pas le moindre de ces enjeux dans la crise économique actuelle que l'on peut prévoir plus difficile encore.

Il est plus que temps de consacrer toutes nos ressources et nos énergies afin de relever le défi pour une nouvelle citoyenneté lancée il y a un an par l'actuel Vice-Premier ministre, ministre de la Justice.

Nous aurons, bien sûr, à respecter nos engagements relatifs à une éventuelle régionalisation de la loi organique sur les provinces et les communes lors de la prochaine constituante, mais nous

nous proclamons indisponibles pour de nouvelles réformes institutionnelles. Il ne pourra être question, pour nous, de participer ni à une régionalisation ni à une communautarisation de la dette publique ou de la sécurité sociale. Ces velléités sont une atteinte grave à une solidarité essentielle entre les Belges, laquelle donne son sens à notre Etat fédéral, au même titre que la royauté et une longue histoire commune, riche d'avancées sociales communes.

A ceux qui jugent « inobjectifs » les flux financiers au profit du sud du pays, nous répondons que cela n'est pas évident ou que, si tel est le cas, cela doit être corrigé. Je me permettrai de rappeler que la solidarité des Belges a joué sans ambiguïté aucune en faveur de la Flandre pendant plus de cent trente ans. A ceux qui veulent fédéraliser la sécurité sociale, je me permettrai d'évoquer, entre autres éléments d'appréciation, que beaucoup de Flamands fréquentent des hôpitaux francophones, et inversement, et plus fondamentalement que le déclin actuel de certaines régions wallonnes vidées de leur substance est la résultante d'un riche passé industriel qui a permis, par certains transferts, chers collègues flamands, l'expansion industrielle heureuse de la Flandre.

A ceux qui affirment que la solidarité nécessite un sentiment d'appartenir à une même nation, comme à une même famille, je répondrai qu'il existe en Belgique le sentiment de former un couple, un couple uni pour le meilleur et pour le pire, un couple avec un long passé commun dont nous pouvons tous être fiers : notre pays compte certainement une protection sociale parmi les meilleures, si pas la meilleure, sur la planète. Le sentiment d'appartenance à une même nation ne se révèle-t-il pas lors des exploits des Diables rouges ou de nos cyclistes et, dernièrement encore, face à la performance de Dirk Frimout ?

Oui, monsieur le Président, chers collègues, la Belgique n'est pas loin de donner une image semblable à celle du couple que Julien Gracq a défini comme « cette chose plus compliquée et plus confondante que l'harmonie des sphères ». La longévité, la pérennité du couple restent, vous en conviendrez, la recette éprouvée d'un maximum de chances de bonheur et d'épanouissement.

Si la volonté du PSC est de conduire notre pays à vivre harmonieusement dans l'Etat fédéral parachevé par les Accords de la Saint-Michel — notre nouveau régime matrimonial en quelque sorte —, force est cependant de constater que la victoire des fédéralistes sur les séparatistes n'est pas définitive. Si ces derniers ont perdu une bataille, ils ne considèrent pas avoir perdu la guerre et les récents propos à connotations confédéralistes sont là pour nous le rappeler.

Ces accords sont-ils l'antichambre du séparatisme comme certains — même parmi vous, chers collègues — le prétendent, en ce sens qu'ils risquent de ne pas freiner le mouvement autonomiste et centrifuge, plus encore, en créant des conditions plus favorables à cette tendance ?

Quant à nous, nous prenons le pari qu'il était plus risqué encore de ne pas conduire à leur terme les réformes entreprises en 1970. Nous sommes persuadés que si les fédéralistes — dont nous sommes — avaient perdu cette bataille-ci, ils auraient, quant à eux, perdu la guerre.

A vrai dire, l'antichambre du séparatisme réside bien plus dans un état d'esprit que dans des institutions dont les perfectionnements techniques ne pourront jamais endiguer la volonté d'un peuple.

Mais, et vous en conviendrez, comme dans un couple, vouloir se séparer est une chose, se mettre d'accord sur les modalités de la séparation, plus particulièrement à propos des enfants, en est une autre...

Cela s'est très vite passé en Tchécoslovaquie, mais il y avait déjà un précédent, et attendons la suite ! Le cas de la Yougoslavie est, on le sait, trop dramatique. Celui de l'URSS et de l'éclatement de ses républiques, elles-mêmes éclatées, l'est tout autant.

Ces évolutions peuvent se comprendre dans des pays dont les décennies de dictatures communistes n'ont guère favorisé une culture de concertation, de dialogue et de solidarité ! Il existe là des circonstances atténuantes auxquelles nous ne pourrions prétendre.

Quant à nous, nous sommes enclins à proclamer, comme l'écrivait Alain, « le pessimisme est d'humeur, l'optimisme est de volonté ! » Nous sommes convaincus que l'affirmation élargie de

l'autonomie des Communautés et Régions diminuera les tensions communautaires. Nous croyons, nous sommes convaincus que les institutions renouvelées favoriseront la promotion d'une coopération et la consolidation d'un intérêt fédéral.

En guise de conclusion, je paraphraserai la phrase mythique de Gaston Eyskens: «La Belgique de papa a vécu.» C'est certain! Celle issue des Accords de la Saint-Michel nous survivra. (*Applaudissements.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Schiltz.

De heer Schiltz. — Mijnheer de Voorzitter, na de erg interessante vergadering van vanochtend, waarin de verschillende partijen hun benadering van de problematiek kenbaar hebben gemaakt, lijkt mij het debat van deze namiddag een beetje een anti-climax. Ik had gedacht dat de partijen nader op elkaars argumenten zouden ingaan, maar de belangstelling is met het verloop van de tijd correlatief verminderd. Enkele partijen op wier argumentatie ik zou willen ingaan, schitteren door hun afwezigheid. Dat is jammer.

We moeten echter ook zeggen dat tijdens de voorbereidende politieke discussies, en in de uitgebreide commissievergaderingen, de materie heel grondig werd besproken. Dat is misschien de verklaring waarom de openbare vergadering minder deelnemers lokt dan kon worden verwacht. Nochtans is er over de argumentatie die links en rechts werd ontwikkeld een en ander te zeggen.

Ik blijf nog altijd op mijn honger, ik heb dat vanochtend reeds gezegd, wanneer ik te weten wil komen welk staatkundig project de VLD verdedigt. Vindt zij dat de teksten te ver gaan of niet ver genoeg? Zo ja, op welke punten is dat het geval? Het is allemaal erg vaag. De fractievoorzitter van de VLD heeft zich met het redenaarstalent dat hem eigen is en dat wij allemaal kennen en waareren, vergenoegd een soort oppositiemeeting te houden waarbij wij ook intellectueel op onze honger blijven. Dat spijt mij. Ik meen dat het hier om een debat gaat waarbij electorale nummer-tjes volledig overbodig zijn. Wij trachten een kader te scheppen waarin de volgende vijftien jaar de politieke relaties in ons land worden geregeld, zowel tussen partijen als tussen Gemeenschappen en Gewesten.

De heer De Grauwe. — Mijnheer Schiltz, deze namiddag heb ik gepoogd om een alternatief te formuleren. U was toevallig niet aanwezig, wat ik u niet kwalijk neem.

De heer Schiltz. — Ik ben hier vele uren aanwezig geweest, mijnheer De Grauwe.

De heer De Grauwe. — Dat weet ik. Ik wil er de nadruk op leggen dat wij wel een alternatief hebben. Ik heb verschillende punten naar voren gebracht in verband met de vraag hoe de Gemeenschappen en de Gewesten moeten worden gefinancierd. Daar hebben wij een ernstig alternatief. Het is al te gemakkelijk te beweren dat wij dat niet hebben.

De heer Schiltz. — De financiering zal het voorwerp uitmaken van een debat dat wij hier later zullen voeren. Dit werd nog niet in de commissie besproken. Het gaat hier over de constitutionele architectuur van het federalisme dat wij willen invoeren. Ik weet dat u over de financiering bepaalde meningen hebt. Maar, hoe zou de VLD de rechtstreekse verkiezingen organiseren en wat zou de VLD doen met het statuut van Brussel? Dat blijven grote vraagtekens.

De heer Seeuws. — Dat hebben zij gisteren gezegd. Zij willen het bij referendum vragen aan de burger.

De heer Schiltz. — Ja, maar de burger zal ons geen blauwdruk geven. Zelfs indien men voorstander is van een referendum, zal er voorafgaandelijk door verantwoordelijke politici een voorstel moeten worden uitgewerkt dat aan de burger wordt voorgelegd. Met andere woorden, wij vallen altijd terug op onszelf. Wij kunnen onze verantwoordelijkheid niet ontlopen.

Mijnheer de Voorzitter, ik wil slechts één repliek geven op wat de heer De Croo vanochtend heeft gezegd en waarbij hij zich vrolijk heeft gemaakt over de milieubelasting.

Het is niet moeilijk om daarrond een cabaretnummertje op te voeren want de besprekingen daaromtrent zijn zeer moeilijk geweest. Indien de VLD-fractie van oordeel is dat het invoeren van een milieubelasting een erg gevaarlijke onderneming is, een bijna destructieve onderneming, dan had zij in januari kunnen zeggen dat zij voor de tweederde meerderheid zou zorgen en dan zou er vermoedelijk, tot mijn spijt overigens, niet eens over het principe van een milieubelasting zijn gepraat. De VLD maakt nu groot gewag van iets dat zij heel gemakkelijk had kunnen vermijden zonder dat zij ontrouw had moeten zijn aan haar eigen partijprogramma. Integendeel, zij zou hebben kunnen zeggen dat zij een bijkomende fiscaliteit had kunnen vermijden en desondanks de staatshervorming hebben geblokkeerd. Zij had twee hazen met één schot kunnen neerleggen.

De VLD heeft dat niet gedaan en ik vraag mij dus nog altijd af waarom ze van deze tactische opportuniteit geen gebruik heeft gemaakt. Maar goed, dat zullen we dan misschien later in de memoires van de heer Verhofstadt die niet narcistisch zullen zijn — dit ter attentie van de heer Verreycken die hier op dit ogenblik niet aanwezig is — wel vernemen.

De heer De Grauwe. — Mijnheer Schiltz, fundamenteel kunnen wij akkoord gaan met het principe van een milieueffing. Wij hebben alleen maar kritiek op de modaliteiten van de invoering.

De heer Schiltz. — Het is dan wel erg jammer dat deze deskundige inbreng niet is kunnen gebeuren tijdens de dialoog en de onderhandelingen die geleid hebben tot het akkoord.

De heer De Grauwe. — Misschien komt dat nog bij een andere gelegenheid.

De heer Schiltz. — De moeilijkheid is natuurlijk dat wij niet op Godot kunnen blijven wachten. Deze akkoorden hadden reeds tijdens de vorige legislatuur bereikt kunnen worden. Wij kunnen echter niet wachten tot de hemel helemaal «blauw» is, mijnheer De Grauwe.

Ik heb met literair genoeg geluisterd naar het betoog van de heer Verreycken. Men kan niet ontkennen dat de heer Verreycken een voortreffelijke kennis van het Nederlands koppelt aan een gevat formuleringsvermogen. Zolang men niet nadenkt over de inhoud, is het een genoeg naar zijn toespraken te luisteren. Zijn woordspelletje over de nieuwe invulling van de letters VU kan ik best smaken, maar ik kan zelf ook een invulling geven voor de letters VB: Vlaamse Bullebakken of Vlaamse Bollebozen. Het is een prettig gezelschapsspelletje, dat echter niet veel bijbrengt aan de politieke discussie. Intellectueel blijf ik daarbij op mijn honger.

De heer Verreycken is een uitstekend politiek copywriter. Een copywriter brengt zelf niets in; hij vertaalt alleen de ideeën van anderen. De toespraken van de heer Verreycken zijn een beschaafde en literair beter geformuleerde versie van wat wekelijks in *Palliet* en om de veertien dagen in *Journal* verschijnt. Als iemand anders hetzelfde zou zeggen, zou het de moeite niet zijn om te luisteren, maar nu is de vorm nog de moeite waard.

Ik wil bij deze gelegenheid voor de zoveelste keer — en misschien is het nutteloos — aan de collega's van het Vlaams Blok vragen duidelijk te zeggen waarvoor ze kiezen, ook al is dat de filosofie van Mark Grammens. Hij schreef in het kerstnummer van *Journal* dat je als Vlaamse partij moet vertrekken van het standpunt dat je met niemand praat, dat je met niemand een overeenkomst sluit, dat je alleen maar kunt overwinnen om aan de overwonnenen daarna uw wil op te leggen. Waarom dit niet in godsnaam met zoveel woorden aan de Vlamingen duidelijk maken als dat je doel is? Dat zal dan voor hen een nuttig thema zijn van meditatie.

Wij hebben als Vlaamse nationalist gekozen voor het politiek compromis en de stapsgewijze verwezenlijking van ons ideaal. Wij hebben dat bewust zo gewild.

Ten eerste, de Vlaamse energie mag niet ten eeuwigen dage verloren gaan in een alles-of-niets-spel, dat toch niets oplevert, tenzij conflicten en catastrofes, zoals het verleden ons heeft geleerd.

Ten tweede, vanuit een humanistisch standpunt kan er niet van worden uitgegaan dat wij ofwel in Vlaanderen, ofwel in een Vlaanderen met de anderen, absoluut het grote gelijk hebben en dus geen rekening moeten houden met het standpunt van de anderen. De heer Verreycken zegt dat wel wat eleganter dan Mark Grammens het neerschrijft, maar daarop komt het uiteindelijk wel neer. Dat is een anti-humanistische opstelling in de politiek, waarmee wij het absoluut niet eens zijn. Het was overigens ook niet de opvatting van de frontbeweging; wij vinden zo iets niet terug in de geschriften van Dosfel, of andere Vlaamse auteurs. Dat virus heeft zich pas veel later verspreid, gedeeltelijk door de onwil van de Belgische staat om aan de rechtmatige Vlaamse eisen tegemoet te komen. Wij moeten erkennen dat daardoor een aantal Vlamingen naar het extremisme werden gedreven, omdat zij uit wanhoop tot het besluit kwamen dat er langs normale weg geen resultaat kon worden behaald. Ondertussen stellen wij echter wel vast dat het geduldig en gestaag aan ons programma blijven werken heeft geleid tot het resultaat dat wij hier bespreken. Aan het Vlaams Blok wil ik dus vragen dat zij ermee ophouden de Vlamingen in te delen in goeden en kwaden al naargelang zij het humanistisch reformistisch nationalisme, dan wel een chimeriek alles-of-niets nationalisme aankleven. Dit laatste gaat ervan uit dat de tegenstrevers minder waard zijn dan de eigen clan, wat zeker niet het geval is, ook al bestaan er grote meningsverschillen.

Ten derde wil ik namens onze fractie even wat dieper ingaan op enkele inhoudelijke aspecten die ik vanochtend reeds kort heb behandeld. Ik heb gezegd dat wij niet zo gelukkig zijn met de manier waarop de hervorming van de Senaat tot stand is gekomen. Anderen zijn daar evenmin gelukkig mee, maar om andere redenen. Het is nu eenmaal eigen aan de democratie dat men een evenwicht moet zoeken tussen de bekommernissen van de verschillende partijen.

Over één aspect van deze hervorming zijn wij helemaal niet gelukkig. Bij de politieke onderhandelingen zijn wij vertrokken van de idee van een Senaat van de Gemeenschappen en gingen wij ervan uit dat er in een federale Staat, enerzijds, een federale Kamer nodig is die zich enkel en alleen over de federale belangen en contingenties uitspreekt en dat, anderzijds, in de Kamer van de Gemeenschappen de belangen van de Gemeenschappen worden getoetst aan het federale gebeuren.

Laat ons eerlijk zijn, van die conceptie blijft er in de uitgewerkte voorstellen niet zoveel meer over. Het zijn niet de tien senatoren, gekozen uit en door de Gemeenschapsraad, die in het geheel van deze Senaat het tegenwicht zullen vormen tegenover het federale beslissingsniveau. Zij kunnen daar hoogstens een klankbord zijn, een soort woordvoerders die de belangen van de Gemeenschap verdedigen in het geheel van de federale wetgeving en de federale politiek. Bovendien verwacht men van deze senatoren toch wel bijzonder veel. Een Senaat van de Gemeenschappen zou alleen zijn opgetreden op momenten dat het evenwicht tussen de federatie en de deelstaten op een of andere manier in het gedrang werd gebracht, of bij problemen die door hun aard, zowel de federale Staat als de Gemeenschappen aanbelangen, bijvoorbeeld een grondwetsherziening, bijzondere wetten, bepaalde internationale verdragen, die tegelijkertijd op de bevoegdheden van de Gemeenschappen en Gewesten en deze van de federale Staat betrekking hebben, enzovoort.

In dergelijke gevallen kon men natuurlijk de Gemeenschapsraden bij elkaar roepen en hen gezamenlijk, ten overstaan van de federale Staat hun standpunt laten formuleren. Men heeft er echter voor gekozen om tien personen, die voltijds lid zijn van de Raad van hun Gemeenschap, nog voltijds lid te laten zijn van de Senaat. Wij hebben in de commissie moeten vaststellen dat een Senaat met beperkte bevoegdheden door de meerderheid der commissieleden niet werd gewenst. Men heeft de bevoegdheden van de Senaat tegenover het oorspronkelijke concept al aanzienlijk uitgebreid, maar toch het aantal senatoren dat door de Raden wordt verkozen tot tweemaal tien beperkt gehouden. Dit wordt dus een zeer zwaar dubbel mandaat, wat wij precies hadden willen vermijden.

Ik blijf ervan overtuigd dat wij deze senatoren wel door maar niet uit de Gemeenschapsraad hadden moeten laten kiezen. Dit is een bedenking die wij hierbij maken, maar die ons toch niet zal weerhouden om het akkoord goed te keuren.

De ervaring zal uitwijzen in welke mate deze formule een efficiënt dialoogplatform creëert tussen de deelstaten en de federatie, wat toch erg belangrijk is voor de samenhang van het geheel. Wij wensen vanzelfsprekend dat deze Raden, als rechtstreeks verkozen lichamen, een grote legitimiteit hebben en een eigen dynamiek ontwikkelen. Wanneer deze dynamiek zich ontwikkelt zonder bruggen en zonder communicatiekanalen met het federale niveau, zal dit aanleiding zijn tot spanningen en zelfs tot conflicten. Dat is in een federaal verband trouwens niet zo abnormaal. In de Verenigde Staten worden dergelijke conflicten langs jurisprudentiële weg opgelost. Er lopen daar permanent processen tussen de deelstaten en de federatie zonder dat men dit een ramp vindt. Men vindt dit integendeel de normale uitklaring van het systeem.

Bij ons ligt dit toch wel een tikje anders, al was het maar omdat België een bipolaire federatie is. De ervaring zal in de toekomst moeten uitwijzen of het systeem dat wij hebben uitgedacht voldoende is om de communicatie en het evenwicht tussen de delen en het geheel te waarborgen.

Daarnaast is er de rol van de Senaat in de belangenconflicten. Ik wil er toch op wijzen dat er bij sommigen vooral in de publieke opinie, een misverstand bestaat. Sommige mensen denken dat de Senaat een beslissingsbevoegdheid krijgt in belangenconflicten, met andere woorden dat hij zal kunnen optreden als een scheidsrechter, een rechtbank. Dat is natuurlijk niet het geval. De Senaat kan wel een forum zijn, een dialoogplatform waar belangenconflicten ter sprake kunnen worden gebracht en waar men kan zoeken naar een oplossing.

Ik meen toch dat wij ook daar een beetje gehinderd zullen zijn door het feit dat de Senaat in wezen een federaal orgaan blijft. Ik herhaal, als we het geheel nemen, de bevoegdheid, de taken, de personen, komen we tot het besluit dat het niet die tien personen van weerszijden zijn die er inzake belangenconflicten zullen kunnen voor zorgen dat de Senaat de bemiddelende rol kan spelen die voor hem is uitgedacht. De hervorming van de Senaat is mijns inziens de grootste krachttoer van deze hervorming, want over de rest, bijvoorbeeld de rechtstreekse verkiezingen, was men het grosso modo eens. Het herdenken en herverdelen van de bevoegdheden van de Senaat was voor iedereen die in de politiek thuis is wel degelijk een van de moeilijkste vraagstukken die moesten worden opgelost. Men had er haast vijftien jaar tijd voor nodig. We zullen zien hoe het in de praktijk zal verlopen, maar ik meende dat het mijn plicht was te wijzen op deze twee aspecten die in de toekomst misschien nog zullen moeten worden aangepast.

Een van de redenen waarom wij tot deze formule zijn gekomen is het carcan van het aantal mandatarissen. Men is er altijd van uitgegaan — ik weet wel dat dit in de realiteit, onder meer door het inschakelen van Brussel, niet is gerealiseerd — dat er niet meer mandatarissen mochten zijn omdat de bevolking dat niet zou nemen en omdat dit de trend van de anti-politieke stroming waarin we zijn terecht gekomen nog zou versterken. De politieke wereld heeft geen al te groot prestige meer bij de bevolking. Men heeft bijgevolg van meetaf aan gezegd dat het aantal mandatarissen moest worden beperkt. Ik zelf daarentegen heb van meetaf aan gezegd dat het een vergissing is een staatshervorming te ontwerpen afhankelijk van een carcan van een vooraf bepaald aantal mandatarissen.

Ik denk niet dat dit de verstandigste manier van werken is en ik vrees dat men te veel heeft geofferd aan een fetisj die over vijf jaar misschien niet eens meer zal bestaan. Wij weten toch hoe het er in de politieke wereld aan toe gaat. Modestromingen komen en gaan zoals de wind die door de bomen waait. Nadien heeft men vaak spijt dat men er te snel heeft op ingespeeld. Het belangrijkste is niet hoeveel parlementsleden wij hebben en op welk niveau, maar wel of onze instellingen goed zullen functioneren en welke de kwaliteit zal zijn van de degenen die er deel van uitmaken.

De jongerenafdeling van onze partij heeft een inventaris gemaakt van het aantal parlementsleden of leden van Raden in de diverse federale Staten, waaruit blijkt dat het aantal leden enkel bij ons problemen oplevert. De Amerikaanse Staat Delaware met 600 000 inwoners heeft een tweekamerstelsel, een regering en een president. Niemand vindt dit bespottelijk. Integendeel! Wie het waagt de draak te steken met het systeem dat in die Staat wordt toegepast, botst onmiddellijk tegen het lokale nationalisme van

de Delawaren. Ik heb destijds mijn ambtgenoot, de minister van Financiën van Delaware ontvangen in de Jozef II-straat toen ik de gewestelijke financiën beheerde.

De Duitse *Länder* hebben alle een parlement, een regering en een minister-president. Als men alle leden van de Raden van de *Länder* optelt, komt men bijna tot een legioen!

In Oostenrijk hebben de provincies, hoewel zij minder groot zijn, niet alleen een parlement maar eveneens een regering en een grondwet. Dit systeem wordt *au sérieux* genomen en door de bevolking aanvaard.

De heer Dierickx. — Zij hebben ook een eigen kiesstelsel.

De heer Schiltz. — Inderdaad. De regering van de provincie Salzburg is grondwettelijk proportioneel samengesteld.

De heer Dierickx. — Er is echter een klein verschil!

De heer Schiltz. — Mijnheer Dierickx, u laboreert aan het complex dat u hier geboren bent in plaats van in Duitsland of in Oostenrijk en dat wij in een bipolair land wonen. U noch ik hebben hieraan schuld. Een democraat heeft echter als eerste plicht de toestand te accepteren waarin hij zich bevindt. Hij moet niet proberen deze toestand om te buigen volgens zijn eigen theoretische schema's maar zich aan te passen aan de menselijke realiteit waarin hij leeft en in die context zijn verantwoordelijkheid op zich nemen.

De heer Dierickx. — Weet u dat de politiek begint met te beweren wat de werkelijkheid is? Als u beweert dat de taal het enige criterium is van solidariteit, is dat een bewering zoals alle andere.

De heer Schiltz. — Dat is hetzelfde als antwoorden dat prui-mentaart op een andere manier wordt gemaakt dan appelcake.

Wij hebben het niet over solidariteit. Er kunnen weliswaar gevolgen zijn met betrekking tot de wijze waarop men de solidariteit organiseert. De vaststelling dat België een bipolair land is kan u al dan niet bevalen, maar uitgaande van 160 jaar geschiedenis moet ik besluiten dat alle Belgische Regeringen de jongste 30 jaar over dit fenomeen zijn gestruikeld. U blijft beweren dat deze situatie niet bestaat of niet mag bestaan. Een feit is echter eerbiedwaardiger dan een Lord Mayor van Londen of dan senator Dierickx, met alle respect voor zijn intellectuele gaven.

Wij zijn ver afgedwaald van mijn bewering dat men zich niet mag laten opsluiten in het carcan van het aantal mandatarissen.

De heer Dierickx. — Er zijn nog andere meertalige landen, zoals Zwitserland, waar men het probleem op een geheel andere manier heeft opgelost omdat de Zwitserse politici de werkelijkheid anders zagen dan wij dit doen sedert de tijd van de romantiek.

De heer Schiltz. — De sociologen die het basisgegeven van het Zwitsers model hebben ontleed, kunnen getuigen dat de geologie en de geografie een belangrijke rol hebben gespeeld bij het tot stand komen van het Zwitserse federalisme. Het feit dat de mensen geïsoleerd waren in afgelegen valleien en dalen heeft geleid tot de vorming van gemeenschappen, waaruit de Zwitserse confederatie is geboren. Maar *nous sommes le plat pays*. In Vlaanderen zijn geen valleien en bergen die ons van elkaar scheiden. Dank zij de taal en de gemeenschappelijke positie waarin men ons in het Belgisch staatsbestel heeft gedrongen, is er een Vlaamse natie ontstaan. Alhoewel u dit niet prettig vindt, kan men de realiteit van haar bestaan niet ontkennen.

De vergelijking die ik heb gemaakt met andere landen had betrekking op het aantal mandatarissen. Het gekozen uitgangspunt heeft ons zowel bij het zoeken van de juiste formule voor de samenstelling van de Senaat als op andere vlakken gehinderd.

Hetzelfde moet ik zeggen over het grondwettelijk vastleggen van het aantal ministers. Dat klinkt natuurlijk ook heel prettig en ik ben zeker geen voorstander van een uitgebreide Regering waar-

van de leden niet eens alle andere leden bij hun voornaam kennen of bang zijn dat zij een van hun collega's die ze op straat tegenkomen niet zouden herkennen. Dat zijn toestanden die men in België heeft meegemaakt. In de Grondwet echter voorschrijven hoeveel ministers men mag dulden, vind ik net iets te veel toegeven aan een modieuze tendens. Laat het Parlement telkens souverain bepalen hoeveel ministers er kunnen en mogen zijn. Misschien zou men later wel eens spijt kunnen hebben dat het door het vastleggen van het aantal ministers onmogelijk wordt een kleinere Regering samen te stellen. Wees gerust, een minimum aantal zal men in elk geval bereiken gelet op het aantal kandidaten. Het zou echter ook kunnen gebeuren dat het vormen van een bepaalde coalitie of combinatie moeilijk wordt doordat men in een grondwettelijk carcan zit. Ik weet dat wat ik zeg niet echt populair zal overkomen en door een deel van de pers zal worden beschouwd als een verdediging van de politieke klasse. Ik zeg dit niet omdat ik de ambitie heb in de toekomst nog te profiteren van een groter of een kleiner aantal ministers in de Regering; ik zeg dit gewoon uit bekommernis voor het goed functioneren van de instellingen.

Tenslotte nog een woord over de positie van de federale hoofdstad. Wij hebben zojuist een uitstekende en interessante uiteenzetting van mevrouw Creyf gehoord. De dialoog en alle besprekingen die daarop zijn gevolgd, hebben inderdaad sterk de aandacht gevestigd op de zeer speciale positie die de hoofdstad in het federale geheel inneemt. Men kan niet ontkennen dat de politieke accenten ten opzichte van tien of vijftien jaar geleden zijn verschoven. Mijn Vlaamse vrienden wijs ik erop dat het van ons inspanning vraagt, ook een intellectuele, om een aantal oude sjablonen en vastgeroeste schema's te hertekenen en te herzien.

Wij hebben voor Brussel een asymmetrisch model aanvaard. Ik weet dat sommige Vlaamse milieus dit uitleggen als een vreselijke Vlaamse capitulatie. Ik begin stilaan te denken dat elke intelligente oplossing van een communautair probleem automatisch als een capitulatie wordt geïnterpreteerd. Ik zoek immers vruchteloos welke de huidige capitulatie is, tenzij dat wij het de Franstaligen mogelijk hebben gemaakt zich te organiseren zoals zij dat wensen door de toepassing van het beginsel van autonomie en zelfbestuur, wat wij voor onszelf zo krachtadig hebben opgeëist.

De Franstaligen hebben gewenst zich op een andere manier te organiseren dan wij Vlamingen voor Brussel-Hoofdstad en de gemeenschapsmateries die daar in instellingen moeten worden ondergebracht, beheerd en gefinancierd. Ik heb er geen enkel probleem mee dat de Franstaligen dat doen zoals zij het wensen, zolang er twee beginselen niet in het gedrang komen. Zo staat aan Vlaamse kant de eenheid van de gemeenschap voorop en wij wijken daarvan niet af. Dat is de reden waarom wij de mogelijkheid hebben uitgesloten om aan de Vlaamse Gemeenschapscommissie in Brussel dezelfde wettelijke bevoegdheden toe te kennen als aan de COCOF. Sommige Vlaamse milieus verwijten ons dit. Ik begrijp dat niet, integendeel: dit is de meest duidelijke affirmatie van het feit dat de Brusselse Vlamingen ons nodig hebben en dat wij de Brusselse Vlamingen nodig hebben. Wij wensen op geen enkele manier van elkaar te worden verwijderd. Het is goed dat deze asymmetrie in het systeem is ingebouwd. Het heeft bovendien geen zin dat wij als Vlamingen de Franstaligen blijven hinderen bij de wijze waarop ze hun Gemeenschap wensen te structureren. Het is wel duidelijk dat deze situatie een nieuwe dialoog tussen Vlamingen — Brusselse Vlamingen inbegrepen — en de hoofdstad impliceert om onze relatie op een ordelijke en harmonische wijze te laten verlopen.

Er is een schoonheidsvlek in het systeem. Wij betreuren dat de Franstaligen het noodzakelijk hebben geacht dat de voorzitter van de Hoofdstedelijke Executieve de Gemeenschapscommissie zou kunnen vervoegen van de Gemeenschap waartoe hij behoort. Wij betwisten niet dat de voorzitter van de Hoofdstedelijke Executieve, net zoals de Eerste minister van de federale Regering, tot een cultuurgemeenschap behoort. De minister-voorzitter moet niet uit zijn huid stappen, maar er bestaat een groot verschil tussen het waarnemen van het voorzitterschap van de Hoofdstedelijke Executieve en het waarnemen van een uitvoerende functie in een Gemeenschapscommissie. Hiermee wordt een wrong gegeven

aan de interne federale harmonie van het hoofdstedelijk gebied. Het zou het evenwicht in het Brussels Gewest ten goede komen indien de voorzitter van de Hoofdstedelijke Executieve geen functie zou bekleden in ene uitsluitend Franstalig orgaan en werkelijk als eerste man in het Gewest zou kunnen optreden. Dit hoeft niet te betekenen dat hij zich niet uitdrukkelijk tot een bepaalde taalgroep mag bekennen. De voorgestelde formule is niet de meest gelukkige voor een harmonische ontwikkeling van de samenleving in Brussel.

Dit zijn opmerkingen. De toekomst zal ons leren hoe het systeem functioneert. Met dit systeem wordt aan het hoofdstedelijk gebied een kans geboden om zijn rol van federale hoofdstad ten volle te spelen. Veel zal echter ook afhangen van de federale loyaliteit die — zoals ik daarstraks reeds heb gezegd — niet alleen moet spelen tussen de deelgebieden en de federatie, maar ook tussen de deelgebieden onderling.

Indien Brussel afstand zou kunnen doen van de fetisjistische opvatting een Gewest te willen zijn zoals de twee andere Gewesten, dan zouden de zaken veel makkelijker liggen. Eigenlijk heb ik nooit begrepen waarom de Franstalige Brusselse vrienden dit nastreven. Deze opvatting berust op een compleet misverstand. Brussel is vanzelfsprekend geen Gewest als de andere omdat het ook de functie van federale hoofdstad vervult. Verder is Brussel ook het enige bipolaire Gewest waarin de beide Gemeenschappen elkaar ontmoeten. Dat is niet het geval in het Vlaamse noch in het Waalse Gewest. Dat zijn twee specifieke aspecten van het Brussels hoofdstedelijk gebied die wettigen dat het Gewest een andere aard heeft en dus een ander statuut krijgt.

Brussel heeft er alles bij te verliezen een Gewest te worden als de andere. Het heeft er alles bij te winnen door beide Gemeenschappen erkend te worden als de federale hoofdstad. Er zal een moment komen dat op de federale solidariteit een beroep moet worden gedaan om de hoofdstedelijke functie te kunnen blijven financieren. De Gemeenschappen en de Gewesten zullen dit gemakkelijker accepteren wanneer Brussel zijn specifieke rol vervult van ontmoetingsplaats van de beide Gemeenschappen en van federale hoofdstad die haar intern federalisme op een loyale manier beleefd dan wanneer het als de gelijke van de andere Gewesten moet worden beschouwd, zij het dan nog louter formeel. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Goovaerts.

De heer Goovaerts. — Mijnheer de Voorzitter, ik heb de aanhef van de toespraak van collega Schiltz in mijn bureel gevolgd. Dat was iets te ver om hem te onderbreken, daarom wil ik hem nu meedelen dat ik morgen zal antwoorden op zijn kritieken inzake Brussel.

Onze fractie heeft het werk verdeeld. Bij de Volksunie heeft men blijkbaar maar één spreker, wij zijn echter voldoende in aantal.

De heer Schiltz. — Er zijn vijf sprekers ingeschreven, mijnheer Goovaerts.

De heer Valkeniers. — Vooraleer kritiek te leveren zou u beter eerst de sprekerslijst raadplegen.

De heer Goovaerts. — Ik wacht met spanning wat die dan te zeggen hebben!

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Tavernier.

De heer Tavernier. — Mijnheer de Voorzitter, in deze eerder bondige toespraak ga ik in op een aantal opmerkingen die hier vandaag werden gemaakt vooral met betrekking tot de houding van de groenen in de onderhandelingen die hebben geleid tot de voorstellen die wij nu bespreken. Sommigen vinden het abnormaal dat een politieke partij zich «slachtoffer» om aan een herstructurering van de Staat mee te werken zonder daarvoor te worden beloofd met een ministerportefeuille. Vooral de liberalen hebben daar moeite mee. Wij zien dit echter als een aanzet tot een vernieuwde politieke cultuur.

Agalev gaat ervan uit dat de reeds lang aanslepende communautaire problemen in deze halfvoltooide staatshervorming steeds meer de hoofdtoon vormen en de aanpak van meer dringende maatschappelijke problemen, zoals milieuverloeding, werkloosheid en racisme afremmen. Wij zijn ervan overtuigd dat de huidige voorstellen een belangrijke stap betekenen voor de oplossing van de communautaire problemen in ons land.

Echt definitief zal deze staatshervorming wel niet zijn want zowel maatschappij als omgeving evolueren. Europese aangelegenheden, internationale instellingen als de UNO en dus ook de Belgische instellingen zullen evolueren.

Ik ga hier niet beweren dat wij gelukkig zijn met alle onderdelen van de voorstellen. Ik ben het gedeeltelijk eens met wat de heer Schiltz heeft gezegd over de samenstelling van de Senaat. De voorstellen ter zake kunnen wij niet zonder meer aanvaarden.

Ik heb verschillende gespreksronden meegemaakt om na te gaan of de Senaat niet anders en beter kon worden samengesteld. De vertegenwoordigers van de zeven partijen die rond de tafel zaten hadden elk een ander idee over de samenstelling en de bevoegdheid van de Senaat.

Wat voorligt, is uiteindelijk dus een compromis van een compromis. Ik geef toe dat wij dit bij gebrek aan beter aanvaarden.

Uit de evolutie en de werking van de nieuwe instellingen zal ongetwijfeld blijken dat — zelfs zonder dat communautaire tegenstellingen de kop opsteken — een vreedzame hervorming van de Senaat noodzakelijk wordt. Op het ogenblik liggen de standpunten te ver uit elkaar. Ook bij de liberale oppositie zijn de opvattingen over de Senaat uiteenlopend. De liberalen konden geen alternatief bieden dat door ten minste vijf partijen mede kon worden goedgekeurd.

Wij hebben geen bezwaar tegen een hervorming op voorwaarde dat ze gebeurt in een constructieve samenwerking, en niet als gevolg van «opgeklopte» tegenstellingen waarbij vooral de portemonnaie van Gewesten en Gemeenschappen een rol speelt. Wij hopen dat men in elk Gewest en in elke Gemeenschap ook de moed zal hebben om de eigen Regering te interpellieren en tot kalmte aan te manen indien leden van die regering eventueel zouden aansturen op een opflakking van de communautaire koorts, en niet alleen kritiek uit te oefenen op de Regering van de andere Gemeenschappen en Gewesten.

Door dit akkoord kunnen de meeste communautaire explosieven worden ontijdend. Agalev en Ecolo zijn trots hiertoe een constructieve bijdrage te hebben geleverd. Wij hopen dat wij hierdoor meer tijd zullen krijgen om ons bezig te houden met de inhoudelijke problemen van de maatschappij.

Voor de groenen is echter niet alleen de betere staatsstructuur zelf belangrijk, maar ook de democratische werking van die structuur. Hoewel dit misschien minder in het oog springt, toch zijn wij erin geslaagd de wetgevende macht te versterken. Wij denken hierbij aan de rol die het Parlement en de Raden zullen kunnen spelen bij het herzien van Europese verdragen. Wij denken hier ook aan het invoeren van een legislatuurparlement, toch een grote stap vooruit, en aan de afschaffing van de mogelijkheid tot cumuleren van een parlementair mandaat en een ministerportefeuille op federaal niveau. Voorts zijn er de grotere kieskringen en de toezegging van de meerderheid om wetsvoorstellen over de openbaarheid van bestuur op federaal vlak en over een meer democratische werking van provincieraden en bestendige deputaties te steunen.

Wij verhalen niet dat wij nog een stuk verder hadden willen gaan op het vlak van openheid en democratische werking van ons politiek systeem. Zo blijven wij voorstander van de invoering van het referendum en van de invoering van onverenigbaarheid tussen een parlementair mandaat en een ambt van burgemeester of schep in steden en grote gemeenten. In het verleden hebben wij hierover reeds wetsvoorstellen ingediend en wij zullen dit in de toekomst nog doen. Wij zijn ook bereid wetsvoorstellen die in die richting gaan, te steunen. Wij rekenen hierbij, onder andere, op de liberalen.

De heer Van Belle. — Ook wat het referendum betreft?

De heer Tavernier. — Dat hebben wij gisteren toch duidelijk bewezen en dat zal morgen ook duidelijk blijken bij de stemmingen.

Een oplossing voor de aanslepende communautaire problemen en voor de werking van onze instellingen was voor ons echter niet voldoende. Wij wilden ook een inhoudelijke inbreng hebben. Wij wilden het milieubeleid een stap vooruitbrengen. Daarom was onze medewerking aan de staatshervorming nodig, al was het maar omdat de bevoegdheden van het federale en het gewestelijke niveau ter zake moesten worden herschikt en verduidelijkt. Er moesten betere afspraken tussen de verschillende niveaus worden gemaakt.

De ecotaks springt hier het meest in het oog. Verscheidene sprekers hebben het daarover trouwens reeds gehad. Deze ecotaks is helemaal geen *fantasme écologique* of is helemaal niet het gevolg van *une soif naïve du pouvoir*, zoals de heer de Donnée vanochtend verkondigde. Wij willen die ecotaks, omdat wij ervan overtuigd zijn dat het hier niet gaat om een perifeer probleem. Wij zijn ervan overtuigd dat het een nieuw instrument is voor het milieubeleid. Het verheugt ons dan ook dat de Eerste minister vanochtend dit instrument, zowel het principe ervan als de concrete uitwerking, verdedigd heeft en dat de heer De Grauwe het principe ervan aanvaardt, ook al had hij bedenkingen bij de praktische toepassing.

Dat het opstellen van het wetsontwerp, dat nog moet worden ingediend, met horten en stoten verliep, was ook voor ons een probleem. Blijkbaar hadden de meerderheidspartijen in juli ingestemd met het principe van de ecotaks zonder dat zij hadden nagedacht over de draagwijdte ervan en waren zij er vooral op uit om onze stemmen te krijgen voor de staatshervorming. Achteraf hebben zij blijkbaar ingezien dat het hier om een nieuw instrument gaat dat bovendien ook effectief kan zijn omdat consumenten en producenten gedwongen worden om hun gedrag op het vlak van consumptie en productie aan te passen. Dat was voor sommigen misschien niet direct de bedoeling. De reacties van de kant van de producenten logen er niet om en zij schrokken op het moment dat het duidelijk werd dat het menens was.

Al deze reacties en onze standvastigheid in het dossier hebben geleid tot een aantal wijzigingen in de voorstellen. De grond van de zaak bleef echter behouden. Het bedrijfsleven is ongelukkig gebleven, maar het is ook nooit onze bedoeling geweest om het gelukkig te maken. De invoering van de ecotaks betekent een duidelijke trendbreuk. Onze economie mag niet verder evolueren naar een wegwerpeconomie.

Vanuit een eerder filosofische benadering kan men komen tot de hiërarchie waarbij hergebruik voorrang krijgt op recuperatie of recyclage en recyclage op wegwerpen. In tegenstelling met wat collega De Grauwe daarnet heeft verklaard meen ik niet dat dit alles slechts steunt op vooroordelen of op taboes. Die hiërarchie is wel onderbouwd door wetenschappelijke studies, maar men mag die studies dan niet alleen halen bij de industrie zoals bijvoorbeeld de PVC-producenten of de producenten van tetrapack. Onafhankelijke studies wijzen duidelijk in de richting van de hiërarchie die bij de ecotaks-maatregelen wordt gebruikt. In de wet zal trouwens staan dat er een wetenschappelijke opvolgingscommissie wordt opgericht die tot taak heeft om de wetenschappelijke basis te verbreden en uit te diepen en om bijkomende voorstellen te doen zowel in verband met eventuele wijzigingen als met eventuele toepassingsdomeinen.

De politieke verantwoordelijken en het Parlement moeten uiteindelijk uit al die wetenschappelijke gegevens conclusies trekken. Zij zullen moeten bijsturen, nieuwe toepassingen creëren of het gebruik van andere instrumenten voorstellen. Ondanks alle wetenschappelijke studies zullen wij ons er van bewust moeten zijn dat wij op een bepaald ogenblik zullen worden geconfronteerd met politieke en maatschappelijke keuzes die niet altijd in geld kunnen worden uitgedrukt. Hetzelfde geldt in verband met de milieueffectenrapporten. Ook daar kunnen een aantal elementen gemakkelijk in geld worden uitgedrukt, maar daarnaast zijn er maatschappelijke keuzes. Wanneer men bijvoorbeeld een varkensstal in een mooi landschap inplant kan men het maatschappelijk verlies aan landschap en schoonheid niet in geld uitdrukken. Dan wordt het een maatschappelijke keuze. Het debat zal hier nog vaak moeten worden gevoerd, maar dat kan niet alleen maar op basis van cijfers en wetenschappelijke studies.

Ik ben het wel eens met de heer De Grauwe dat het akkoord op een aantal punten niet helemaal logisch in mekaar zit. Er zijn inderdaad te veel vrijstellingen. De pesticiden voor de landbouw waren inderdaad beter niet vrijgesteld van ecotaks. Mijn kritiek op het akkoord in verband met de ecotaksen is dat wij in een aantal domeinen verder hadden moeten gaan en dat zal wellicht ook de conclusie zijn van de wetenschappelijke opvolgingscommissie. Ik kan alleen maar zeggen dat wij nu over een instrument beschikken om een beperkt aantal produkten te belasten, maar dit instrument moet in de toekomst nog worden verfijnd. In elk geval veroorzaakt het ecotaks-systeem een trendbreuk en ook dat is enorm belangrijk.

Heel de discussie over de ecotaks heeft bovendien aangetoond dat wij inzake milieubeleid nog niet ver staan. Wij hebben al veel intenties geformuleerd en wetten goedgekeurd, maar het milieu is er nog niet beter van geworden. Men heeft schrik van het nieuwe instrument omdat men de dwang ervan voelt en dat wil men eigenlijk niet. De theorie van de best aanvaardbare technologie die de heer De Grauwe daarnet heeft ingeroepen, roept bij mij vragen op. Het is nogal duidelijk dat inzake milieu de best beschikbare technologie — de term die meestal wordt gebruikt — moet worden aangewend, maar men moet bovendien nog een stap verder gaan en niet zo naïef zijn te geloven dat de industrie, de producenten en de consumenten zonder enige dwang geneigd zullen zijn voor produkten te kiezen die niet schadelijk zijn voor het milieu. Zij hebben een zekere dwang, een prikkel nodig en de ecotaks is op dit moment reeds een prikkel om het productiesysteem bij te sturen.

Een afgevaardigde van Comelco, een belangrijke zuivelproducent die de jongste tijd nogal vaak het nieuws haalt, vertelde mij dat het milieubeleid van zijn firma tot twee jaar geleden enkel *façade* was: het milieu, dat goed in de markt ligt, werd louter publicitair bespeeld. De jongste twee jaar houdt men er al serieuzer rekening met milieufactoren en ingevolge de discussie over de invoering van de ecotaks is de firma met allerlei milieu-elementen zoals verpakking bij de bedrijfsplanning rekening gaan houden. Uit dit voorbeeld blijkt dus dat het niet voldoende is het principe van de best beschikbare technologie toe te passen. Een zekere dwang is nodig.

De heer De Grauwe. — Mijnheer Tavernier, uw analyse is zeer interessant en ik denk dan ook niet dat er een contradictie bestaat tussen uw en ons pleidooi.

De overheid moet aan de industrie duidelijk maken dat zij zelf moet opdraaien voor de schade die zij veroorzaakt. Dan zal het bedrijfsleven zelf wel de best beschikbare technologie ontwikkelen, maar het is een aberratie te denken dat de overheid of iemand anders vandaag alle inlichtingen heeft om de best beschikbare technologie op te leggen. De dwang moet komen van de milieuheffing, maar daarbij moet het dan ook blijven. Nu begaat de overheid de fout zelf te bepalen welke technologieën kunnen worden gebruikt en welke niet. Als wij het alleen bij een heffing houden en voor de rest de markt laten spelen, zal er veel sneller een milieuvriendelijke productie komen.

De heer Tavernier. — Het grote probleem bij die redenering is dat de producent dan voor de milieukosten opdraait. Een aantal milieukosten kunnen wel onmiddellijk worden berekend en opvangen, maar andere komen pas veel later aan de oppervlakte. Tot nu toe heeft het beleid de milieukosten altijd naar de toekomst doorgeschoven, want bij de werking van het prijsmechanisme houden ondernemingen en de economie als geheel alleen rekening met de huidige zichtbare kosten en niet met de kosten die zich pas in de toekomst laten voelen. Daarom precies hebben de overheid en de gemeenschap de plicht om ook met de toekomstige kosten rekening te houden en de producenten te dwingen bepaalde produkten niet te maken of ze op een andere manier te produceren. Wij moeten zowel het ene als het andere doen. Naast het instrument van de ecotaks moeten ook de andere instrumenten worden gebruikt en is een milieuregelgeving met verbodsbepalingen nog altijd noodzakelijk.

De overheid moet nu eenmaal duidelijk zeggen dat bepaalde risico's en kosten onverantwoord zijn. Daarbij gaat het niet alleen over de geldelijke kostprijs, maar over een veel breder maatschap-

pelijk debat. Zo is er het voorbeeld van de kernenergie en de kernafval waarvan de kostprijs nu naar de toekomst wordt doorgeschoven. Die kostprijs kan men overvloedig proberen te becijferen, maar uiteindelijk moet er maatschappelijk en politiek een keuze worden gemaakt. Het instrument van de ecotaks situeert zich ook voor een groot deel op dat niveau. Voor wat wij ermee beogen is dit instrument alleszins efficiënt. Wij zijn er gerust in dat wetenschappelijke studies in de toekomst ons standpunt zullen bevestigen.

Wij zijn alleszins bereid de handschoen op te nemen. Om die redenen zullen wij het Sint-Michielsakkoord goedkeuren. Bovendien garandeert dit akkoord volgens ons ook een betere structuur voor ons land en een betere werking ervan. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Van Belle.

De heer Van Belle. — Mijnheer de Voorzitter, de recente reacties aan beide zijden van de taalgrens op de verklaringen van de voorzitter van de Vlaamse Executieve over de verdere staatshervorming, hebben nogmaals aangetoond dat wij ten noorden en ten zuiden van de taalgrens als het ware in twee aparte werelden leven. Er loopt blijkbaar een onzichtbare muur door België, een scheidingsmuur die op het stuk van informatie haast potdicht blijkt. Dit politiek klimaat aan weerszijden van de taalgrens hypothekeert de onderlinge relaties tussen de beide grote Gemeenschappen zodanig dat de nodige luisterbereidheid om de staatshervorming tot een goed einde te brengen aan beide zijden zo goed als volledig ontbreekt.

Wanneer de vorige Regering in mei 1988 met haar ambitieus communautair programma, waarvoor ze in feite geen mandaat van de kiezer had gekregen, startte, werd herhaaldelijk gezegd dat de derde fase het onmisbare sluitstuk van de staatshervorming zou zijn. De Regering-Martens VIII nam zich dan ook voor daarvan meteen na de eerste en de tweede fase, ernstig werk te maken. Inmiddels vloeide er echter reeds veel water naar de zee, zodat we nu in het herfsttij van het unitaire België moeten vaststellen dat onze instellingen nog steeds in hun voegen blijven kraken. De staatshervorming is dus halverwege blijven steken tussen de unitaire en de federale Staat, met alle nadelige gevolgen van dien.

Hoewel de staatshervorming opnieuw geen hoofdthema was bij de verkiezingen, werd de afronding van de staatshervorming in het regeerakkoord van het kabinet-Dehaene I, één van de belangrijkste hoofdthema's. Het regeerakkoord stipuleert onder meer: «De Regering wil tijdens de komende legislatuur een belangrijke bijdrage leveren tot de verdere afwerking van de federale staatsstructuur. Zij zal tevens op basis van een evaluatie van de bestaande structuren de nodige verbeteringen voorstellen voor een meer harmonieuze werking van ons federaal systeem. Onder meer volgende aangelegenheden zullen aan bod komen: evaluatie en aanpassing van het huidig financieringssysteem van Gemeenschappen en Gewesten, met name de fiscale verantwoordelijkheid.»

Om dit ambitieuze plan te realiseren werd als eerste middel gegrepen naar de techniek van de dialoog van Gemeenschap tot Gemeenschap. Deze techniek, die echter niet het gewenste resultaat heeft opgeleverd, werd in feite door de Vlaamse liberalen eerst gesuggereerd toen Guy Verhofstadt in december 1991 formateur werd. In het verleden was het immers veelal de gewoonte om naar aanleiding van een regeringsvorming een hoofdstuk over de staatshervorming bij te schrijven. De staatshervorming had dus in het verleden, ofwel te maken met de vorming van de Regering, ofwel met de poging de stabiliteit van een bepaalde coalitie te verzekeren of te herstellen.

De praktijk heeft echter uitgewezen dat die methode niet zo positief is, omdat men in het kader van een algemeen akkoord nogal eens de neiging heeft niet naar duurzame oplossingen te zoeken die constitutioneel werkbaar zijn, maar wel naar een algemeen vergelijk waarbij elke onderhandelaar aan zijn trekken komt.

Men krijgt dan ook nogal gemakkelijk compromissen die vaak meer te maken hebben met de belangen van de gevestigde partijen dan met die van de burger. De belangen van de sterkste formaties, in Vlaanderen voornamelijk de CVP en in Wallonië de PS, hebben de inhoud van die compromissen dan ook zwaarder beïnvloed dan de noodzaak een echte federale Staat uit te bouwen.

Door dit alles staan we nog altijd, het Sint-Michielsakkoord ten spijt, ergens tussen de unitaire Staat, die nu wel definitief begraven is en het federalisme, dat we nog altijd niet echt hebben gerealiseerd. Wij bevinden ons momenteel dan ook in een grijze, doch onwerkbaar situatie. Het unionistisch federalisme dat Wilfried Martens altijd zo graag naar voren schoof, blijkt dus niet te werken en op de vraag «Hoe gaan we dat verhelpen?», is er tot op heden geen pasklare oplossing gevonden.

Wat op 24 november 1991 is gebeurd, kan ongetwijfeld in belangrijke mate worden verklaard door die opeenvolgende fasen van de staatshervorming. De burger heeft toen terecht gevoeld dat de politieke klasse alleen maar haar eigen zaken aan het regelen was en dat dit alles niets te maken had met een poging de staatsstructuren eenvoudiger en doorzichtiger te maken en de kloof te overbruggen tussen de burger en de politiek.

Voor de Vlaamse liberalen was het doel van de dialoog daarentegen een betere werking van de federale Staat na te streven, met een zo groot mogelijke autonomie voor de Gemeenschappen en de Gewesten, die de conflictstof tussen de Gemeenschappen en Gewesten zouden beperken. Voor de Franstaligen daarentegen was de dialoog in de eerste plaats een centenkwestie.

Dit financieel probleem van de Franstalige Gemeenschap was echter vooral te wijten aan de financiële engagementen die de partijvoorzitters Spitaels en Deprez tijdens de vorige legislatuur hadden aangegaan. Zij waren het immers die de onderwijsvakbonden bepaalde financiële beloften deden, waarvan zij manifest wisten dat de Franse Gemeenschap ze niet kon honoreren.

De Vlaamse liberalen pleitten tijdens die gesprekken daarentegen voor een fundamenteel debat over de financieringswet, waardoor het consumptiefederalisme zou kunnen worden vervangen door een waarachtig federaal financieringssysteem, gestoeld op de fiscale en financiële verantwoordelijkheid van de deelgebieden.

De door de Vlaamse liberalen gevraagde rechtstrekking van de oncontroleerbare geldtransfers van Vlaanderen naar Wallonië, onder andere in de sector van de sociale zekerheid, bleken echter zowel voor de Vlaamse als voor de Waalse meerderheidspartijen toen onbespreekbaar. Voor de voorzitter van de Vlaamse Executieve is dit nu echter niet meer het geval. Het was toen zelfs een voldoende reden om de Vlaamse liberalen de deur te wijzen. Met zeven partijen nam men rond de tafel plaats om te pogen een communautair akkoord te sluiten. Deze onderhandelingen liepen echter begin juli, onder meer wegens het Voeren-egeltje, faliekant af.

Mijnheer de Eerste minister, toen iedereen dacht dat uw Regering bij het begin van de herfst op haar laatste benen liep, toverde u echter het zoveelste communautaire compromis uit uw hoed, het zogenoemde Sint-Michielsakkoord.

Dit akkoord kwam er niet in de eerste plaats omdat de Regering het failliet en onvermogen van een unionistisch federalisme wou ongedaan maken, maar wel omdat de meerderheid voor de zoveelste maal een zoveelste compromis nodig had om zichzelf in het zadel te houden.

Wanneer men het Sint-Michielsakkoord, en het latere Sint-Quintensakkoord, grondig analyseert, is de conclusie overduidelijk. Deze akkoorden zijn vanuit federaal oogpunt, niet alleen op institutioneel, maar ook op financieel vlak alles behalve vernieuwend, laat staan verbeterend.

Wat is in feite federalisme? Federalisme is het streven naar een staatsstructuur waarin de componenten — zij het Gemeenschappen, Gewesten, kantons of provincies — met behoud van hun eigenheid één politieke eenheid vormen, zodat op het vlak van het internationaal publiek recht één Staat wordt erkend.

Om die federale staatsstructuur goed te laten functioneren, dienen ten eerste de institutionele structuren duidelijk en doorzichtig te zijn; dit impliceert een duidelijke bevoegdheidsverdeling; ten tweede, de reële inspraak van de burgers op alle niveaus gewaarborgd te worden; ten derde, de reële financiële autonomie en fiscale verantwoordelijkheid ingebouwd te zijn en ten vierde, een verantwoord en doorzichtig subsidiariteitssysteem uitgewerkt te worden.

Het Sint-Michielsakkoord voldoet geenszins aan die basisprincipes. Ons staatsbestel op langere termijn aan deze principes aanpassen, zal beslist geen eenvoudige taak zijn, aangezien het communautaire schip meer en meer van de federale koers afwijkt.

De VLD wijst bijgevolg het Sint-Michielsakkoord in globo af, omdat het ondanks een aantal positieve punten — zoals de rechtstreekse verkiezing van de Raden, de splitsing van de provincie Brabant, de wijziging van artikel 10 van de financieringswet, de Europese zetelverdeling, het legislatuurparlement en -regering — zwaar onderuitgaat wanneer men dit akkoord aan de bovenvermelde uitgangspunten toetst.

We dienen ons dan ook af te vragen: zijn de ontdubbeling van het mandaat, de rechtstreekse verkiezing van de Raden en de hervorming van de Senaat, wel specifiek Vlaamse eisen? Neen. Het is immers de logica zelve van de voltooiing van de federale staatsstructuur. Moeten wij als Vlaming daar een prijs voor betalen? Neen.

Bovendien, nu men het kijk- en luistergeld uit handen heeft gegeven en bijkomende financiële middelen heeft overgeheveld, zullen de Franstaligen niet meer geneigd zijn naar de onderhandelings tafel terug te komen. De verklaringen van professor Perin — die pleit voor een goedkeuring van het Sint-Michielsakkoord — spreken dienaangaande boekdelen.

Het Sint-Michielsakkoord en het Sint-Quintensakkoord hebben een aantal zaken zeer duidelijk gemaakt. Ten eerste, dat ons land nog steeds verder in de richting van het consumptiefederalisme blijft evolueren. De fiscale autonomie van de Gemeenschappen wordt immers onmogelijk gemaakt. Ten tweede, dat door het instandhouden van de hoge uitgavenniveaus in de regio's ten koste van de federale schatkist, het ingediende convergentieplan met het oog op de toetreding tot de economische en monetaire unie, zwaar wordt gehypotheciseerd, met alle mogelijke nefaste gevolgen van dien voor onze nationale economie. Ten derde, dat er geen enkele garantie is dat er een einde komt aan de oneigenlijke transfers in de sociale zekerheid.

Ook institutioneel schort er heel wat. De hervorming van de Senaat is, zoals VU-voorzitter Anciaux het zei, een monstertje dat niet minder dan vijf verschillende categorieën leden kent. De verschillende kieskringen en kietermijnen en het niet werkelijk bevrozen van het aantal mandatarissen verhoogt geenszins de duidelijkheid en de doorzichtigheid van al deze instellingen. Door de nieuw voorgestelde regeling voor Brussel wordt het Brussels Hoofdstedelijk Gebied voor de burger een nog groter labyrint dan het nu reeds is.

De kloof tussen burger en politiek wordt door dit akkoord allesbehalve gedicht, maar eerder vergroot. Bij de bespreking van de diverse grondwetsartikelen zal mijn fractie dieper op al deze aspecten ingaan.

De grote verliezer van dit akkoord blijft dus de burger, die niet alleen diep in zijn geldbeugel zal moeten tasten om de federale gulheid van Dehaene I te kunnen financieren, maar ook zal onder vinden dat de nieuwe structuren even ver van hem verwijderd blijven als voordien. En dan maar jammeren bij de volgende verkiezingen over de kloof tussen burger en politiek.

Los van het feit dat deze staatshervorming voor de federale schatkist onbetaalbaar blijft, draagt het bijgestuurd unionistisch federalisme bovendien de kiemen van een separatistisch staatsmodel. Een echte federale Staat kan op termijn immers alleen maar in stand worden gehouden wanneer de deelgebieden over reële financiële verantwoordelijkheid en fiscale autonomie beschikken, alsmede over een verantwoord solidariteitssysteem, dat voor alle partners politiek en financieel aanvaardbaar en ver teerbaar blijft.

Het interview van de heer Luk Van den Brande, voorzitter van de Vlaamse Executieve in *La Libre Belgique* heeft dus vooral de verdienste gehad de Franstaligen zwart op wit te doen bekennen dat de staatshervorming voor hen is afgerond nu zij hun «centen» hebben binnengerijfd.

De Vlaamse meerderheidspartijen, hierin gesteund door de VU en Agalev, staan voor een aantal symbolische overwinningen. Ze hebben hun laatste onderhandelingswapen uit handen gegeven om een waarachtige federale staatsstructuur uit te bouwen, niet-

tegenstaande het overduidelijk is dat Vlaanderen voor de verdere afwerking van de staatshervorming voor jaren op zijn honger zal moeten blijven zitten. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Suykerbuyk.

De heer Suykerbuyk. — Mijnheer de Voorzitter, nadat fractievoorzitter De Roo het standpunt van onze fractie over het Sint-Michielsakkoord in het algemeen heeft toegelicht en nadat collega Creyf de Brusselse problematiek heeft aangesneden, wil ik graag even stilstaan bij een punctueel gegeven.

Voor de eerste maal komt er een akkoord tot stand dat op het vlak van de methodiek opvallend ver verwijderd ligt van de cartesiaanse evenwichtsoptvattingen die zo karakteristiek waren voor de vroegere communautaire akkoorden.

Het zogenaamde asymmetrische model zal hoe dan ook leiden tot een gedifferentieerde ontwikkeling van de Vlaamse en de Franse Gemeenschap in het Brusselse Hoofdstedelijk Gebied. Dit is reeds gezegd, ik hoef daarbij niet langer stil te staan.

Het is misschien wel interessant, maar er hoeft nu niet te worden nagegaan hoe men tot dit asymmetrisch model is gekomen en welke de politieke en sociologische achtergronden zijn.

Een aantal parallellismen, die karakteristiek waren voor de eerste grondwetsherziening van 1970, werden in hun structuur al enigszins aangetast door de grondwetsherziening van 1980. Een andere behandeling van Franstaligen en Vlamingen werd toen reeds in het vooruitzicht gesteld. Ik verwijs in dit verband naar de fusiemogelijkheid van Gewest en Gemeenschap. Van die parallellismen die, ik herhaal, in de staatshervorming van 1970 over bijna de hele lijn aanwezig waren, wordt nu geheel afgestapt. Dit betekent dat deze hervorming zich ent op de feiten en op de werkelijkheid.

Ik wil daarom stilstaan bij het belangrijk en bij uitstek federaal concept, namelijk de «constitutieve autonomie» die aan Gewesten en Gemeenschappen wordt toegekend. Deze figuur in het Sint-Michielsakkoord kan de dynamiek van de instellingen aanwakkeren en als positief resultaat een grotere autonomie opleveren. De constitutieve autonomie is dus een belangrijk middel om van onder uit een federale opbouw te verwezenlijken. Deze techniek verschilt wezenlijk van de modellen die tot op heden werden gebruikt.

Ik lees met betrekking tot de constitutieve autonomie in punt 2.2.3.4 van het Sint-Michielsakkoord: «De Gemeenschapsraden en de Waalse Gewestraad kunnen bij decreet aan te nemen met tweederde meerderheid, elk voor wat hem betreft, de volgende aangelegenheden regelen:

1. Het aantal leden van de Raad;
2. De kiesomschrijvingen voor de verkiezingen van de Raad;
3. Het aantal leden van hun Executieve wijzigen en de werking ervan regelen;
4. De basisregelen inzake de werking van de Raad, waaronder:
 - De verkiezing en de taken van een bureau;
 - Het openbaar of gesloten karakter van de zitting;
 - De verzoekschriften;
 - De dagen waarop zij vergaderen;
5. Het statuut en de vergoeding van zijn leden;
6. De bijkomende onverenigbaarheden voor zijn leden, buiten diegenen die voorzien zijn in punt 2.2.3.1.

Deze Raden kunnen tevens, bij decreet aan te nemen met tweederde meerderheid, beslissen de rechtstreeks verkozen senatoren zonder stemrecht bij hun werkzaamheden te betrekken.

Voor de senatoren die op deze uitnodiging ingaan bestaat er een wettelijke onverenigbaarheid met een mandaat op een ander politiek niveau.»

Deze tekst in het Sint-Michielsakkoord is voor een belangrijk deel verwerkt in de bijzondere wet die in de Senaat is ingediend.

Ik weet dat men zal verwijzen naar de opmerking van de Raad van State die op een voorzichtige manier is geformuleerd: «Ofschoon de Raad van State zich niet uitlaat over de coherentie

tussen de grondwetsbepalingen die worden herzien, en de vigerende artikelen, valt op te merken dat de constitutieve autonomie bedoeld in de artikelen 7 en volgende weliswaar kan worden ingepast in het nieuwe voorgestelde artikel 59^{quater}, maar niet harmonieert met de beginselen die zijn vastgelegd in de artikelen 59^{bis}, paragraaf 1, en 107^{quater}, die niet vatbaar zijn voor herziening en die de bevoegdheid om de samenstelling en de werkwijze van de Gemeenschaps- en de Gewestraden te bepalen, uitsluitend wegleggen voor de bijzondere wet.»

Deze opmerking van de Raad van State kan uiteraard verder worden onderzocht. Het valt toch op dat de opmerking op zeer voorzichtige toon wordt gemaakt. De Raad van State zegt niet dat de constitutieve autonomie door de bestaande grondwetsbepaling onmogelijk wordt gemaakt, maar wel dat bepaalde teksten niet harmonieëren. Wat echter niet harmonieert, kan worden geharmoniseerd. De zeer zorgvuldige en voorzichtige formulering van de Raad van State doet helemaal niet de indruk ontstaan dat er constitutionele barrières zijn.

Het loont de moeite het begrip «constitutieve autonomie», waarvan niemand onder ons de dynamiek ontkent, te ontleden in het kader van het Sint-Michielsakkoord. Thans regelt de bijzondere wet omzeggens alle aangelegenheden die betrekking hebben op de samenstelling en de werking van de Vlaamse politieke instellingen. Men kan zich afvragen in hoever deze aangelegenheden in een federale wet moeten worden geregeld en welke organieke punten de federale wetgever moet overlaten aan de regionale overheid. Het principe van de constitutieve autonomie en de invulling die hieraan wordt gegeven in het Sint-Michielsakkoord, geeft hierop een antwoord.

In het Sint-Michielsakkoord is sprake van zes organieke aangelegenheden, onder andere, het aantal leden, de kieskringen, het aantal leden van de Executieve, de grondregels voor de werking van de Raad. In het akkoord volgt dan een opsomming die begint met «waaronder» en die dus niet limitatief is. De federale wetgever kan dus een bijzondere wet goedkeuren, waardoor de Gemeenschappen en de Gewesten op een aantal terreinen bevoegdheid krijgen. Het Sint-Michielsakkoord geeft de nodige ruimte om dat in te vullen.

Het voorstel van bijzondere wet dat thans is ingediend, neemt niet alle bepalingen ter zake van het Sint-Michielsakkoord over. Het moet mogelijk zijn de bijzondere wet op dit punt aan te vullen. Daarom vraag ik na te gaan hoe de constitutieve autonomie zo ruim mogelijk kan worden ingevuld. Daarbij is het goed dat wij weten wat in het Sint-Michielsakkoord staat en is het goed te weten dat dit akkoord op een niet-limitatieve wijze aangeeft wat er kan gebeuren op het gebied van de organieke regeling binnen de Raden.

Ik geef vijf voorbeelden die binnen de klijtlijnen van het akkoord vallen. Ik denk aan de procedure voor de aanwijzing van de leden van de Gewest- en Gemeenschapsregeringen, aan de vereiste meerderheid om geldig te kunnen stemmen en aan het probleem van de «reflectie», dat toch kan rijzen binnen een éénkamerstelsel zoals dat van de Raden. Ik denk hierbij ook aan het oprichten van een eigen rekenhof, want dit is toch belangrijk voor een assemblee die, na de rechtstreekse verkiezing van de Raden, nog meer autoriteit zal krijgen. Ik denk aan de benaming van de instellingen. Het ligt voor de hand dat een wetgevende instelling de kans krijgt om zelf haar naam te bepalen.

Het begrip constitutieve autonomie is een element van het akkoord dat pas later naar voren is gekomen. Het biedt de mogelijkheid om tot een ordelijke regeling te komen binnen de eigen Gemeenschap en het eigen Gewest. Dit mag niet worden onderschat.

Toen ik in 1982 in de Kamer van volksvertegenwoordigers een voorstel indiende om de bijzondere wet te wijzigen teneinde de Raden toe te laten zelf het aantal leden van hun respectieve Executieven te bepalen, hebben degenen die in 1980 bij de grondwetsherziening waren betrokken, doen opmerken dat dit niet aan te bevelen was omdat het bereikte evenwicht niet mocht worden verstoord. Met het begrip constitutieve autonomie zijn wij het stadium van «de nationaal opgelegde evenwichten aan de deelstaten» voorbij. Degenen die blijven beweren dat het Sint-Michielsakkoord de driedigheid van de staatsstructuur ver-

sterkt doe ik opmerken dat de constitutieve autonomie een concept is dat van toepassing is voor de Gemeenschapsraden en de Waalse Gewestraad maar niet voor de Brusselse Hoofdstedelijke Raad.

Mijnheer de Voorzitter, mits enige luciditeit en vindingrijkheid op het vlak van het recht, kunnen wij vanuit de gedachte van een constitutieve autonomie komen tot een grotere autonomie die niet door de centrale overheid wordt opgelegd maar vanuit de deelstaten zelf komt. (*Applaus.*)

M. le Président. — La parole est à M. Desmedt.

M. Desmedt. — Monsieur le Président, je prendrai brièvement la parole afin de compléter mon intervention de ce matin qui était limitée dans le temps en raison de nos impératifs horaires.

Je profiterai d'abord de la présence de Mme Creyf et de MM. Schiltz et Suykerbuyk pour évoquer le refrain quelque peu obsessionnel qu'ils ont tous trois repris, consistant à affirmer avec beaucoup de force que Bruxelles n'est pas une Région comme les autres parce que — comme M. Schiltz l'a d'ailleurs dit avec beaucoup de courtoisie — elle joue un rôle de capitale et d'accueil.

Je crois qu'il ne faut pas se battre pour des mots tels que: «une Région comme les autres», «une Région à part entière». Je les considère un peu comme des slogans.

Personnellement, j'estime que deux aspects doivent être distingués à Bruxelles: l'administration de la Région elle-même et le rôle de capitale. Il est évident que Bruxelles a un rôle d'accueil. Concernant la gestion interne, je suis cependant déçu lorsque je constate que Mme Creyf — flamande, certes, mais néanmoins bruxelloise — se réjouit presque du fait que Bruxelles ne soit pas une véritable Région. Je ne conteste pas le droit des Flamands bruxellois d'appartenir à la Communauté flamande. Je trouve néanmoins absolument décevante la négation d'une certaine existence de la Région bruxelloise. Bruxelles peut parfaitement être la capitale du pays et accueillir les uns et les autres sans pour autant renoncer à être une Région. A de nombreuses reprises, j'ai d'ailleurs indiqué aux Flamands que s'ils veulent réellement tenir une place plus importante à Bruxelles, ils doivent venir y habiter. Les motifs pour lesquels ils ne souhaitent pas vivre à Bruxelles sont certainement très respectables. Il est néanmoins paradoxal que, ne représentant que 15 p.c. de la population de la Région, ils exigent une sorte de parité et un droit de veto à tous les niveaux.

«Bruxelles, Région à part entière»: je répète que je ne me bats pas pour les mots. Je considère cependant qu'il est vexant qu'au cours d'un même après-midi, trois membres de notre assemblée jugent nécessaire de dire que Bruxelles n'est pas une Région comme les autres et soulignent, de surcroît, qu'à aucun prix, la nouvelle réforme de l'Etat ne donnera une nouvelle autonomie à la Région bruxelloise. Je crois que cette Région n'est, en effet, pas bien traitée au travers de cette réforme. S'en réjouir est cependant faire preuve d'intolérance.

Cela étant, il est évident que la réforme de l'Etat que nous poursuivons depuis plus de vingt ans est une entreprise très difficile. Je pense qu'on ne souligne pas assez que ce qui se passe en Belgique depuis ces vingt années est unique dans un pays européen développé. En effet, que faisons-nous depuis tout ce temps? Nous détricotons l'Etat belge pour confier un maximum de compétences aux entités que sont les Communautés et les Régions. Nous comprenons tous la complexité de cette entreprise difficile. Le peu d'harmonie qui accompagne cette évolution est sans doute dû au fait qu'elle est soumise à trop de saccades et de heurts.

Quatre réformes ont eu lieu en vingt-trois ans: en 1970, 1980, 1988 et, aujourd'hui, en 1992-1993. L'objectif poursuivi consistait à donner la plus large autonomie possible aux Communautés et aux Régions. Au départ de cette évolution, une double volonté — flamande et wallonne — existait, cette volonté étant d'ailleurs très différente de part et d'autre. Les Flamands revendiquaient l'autonomie culturelle; les Wallons voulaient le fédéralisme et les réformes structurelles. Nous nous souvenons des slogans de l'époque. En Wallonie, André Renard fut notamment le premier à donner une certaine force à l'idée fédéraliste.

Aujourd'hui, nous en sommes très loin. En effet, du côté flamand, l'autonomie culturelle est acquise depuis bien longtemps. Ce stade est d'ailleurs largement dépassé puisque, actuellement, il

est question de l'indépendance de la Flandre. A mon sens, le véritable moteur de ce courant séparatiste flamand est une volonté d'autonomie totale. En réalité, les transferts financiers ne sont invoqués qu'à titre de prétextes. Par ailleurs, du côté wallon, il est évident que s'il est encore beaucoup question de fédéralisme, on parle beaucoup moins des réformes de structure.

Une autre difficulté de la réforme actuelle est, bien entendu, le fait que le Gouvernement ne dispose pas de la majorité des deux tiers. En tant que parlementaire, j'ai suivi activement la réforme de 1988. A l'époque, le Gouvernement, composé de cinq partis, disposait de la majorité des deux tiers et a pu faire approuver en quelques mois cette réforme par le Parlement. La situation est toute différente aujourd'hui puisque le Gouvernement ne dispose pas de la majorité constitutionnelle des deux tiers.

Ensuite, le Gouvernement a inventé le dialogue de Communauté à Communauté, dont un certain nombre de partis ont rapidement été exclus, notamment le PRL et le FDF. Pourquoi? M. Dehaene a donné lui-même la réponse dans le cadre d'une interview que *La Libre Belgique* a publiée au début de l'année: parce que ces partis étaient, en quelque sorte, trop francophones, comme si, de son côté, la Volksunie n'était pas trop flamande...

Le Gouvernement a alors dû se tourner vers d'autres partis: Ecolo et Agalev. En tant que francophone, je suis étonné par le discours d'Ecolo qui, aujourd'hui encore, par la voix de son porte-parole, au lieu d'aborder réellement la réforme de l'Etat, a exprimé son souhait de voir celle-ci terminée le plus vite possible pour pouvoir examiner d'autres problèmes... Je trouve ce comportement naïf. Il est illusoire de s'imaginer — MM. Daras et Wintgens semblent pourtant le croire — que cette réforme mettra fin aux problèmes institutionnels. On nous promet cela depuis vingt ans, mais chaque fois qu'une réforme institutionnelle est votée, l'étape suivante s'annonce...

Quant à la population, dont il a été beaucoup question hier et aujourd'hui, que veut-elle? Est-elle pour ou contre? A mon avis, elle est surtout indifférente! En effet, elle ne comprend pas cette réforme et ne s'y intéresse pas. D'ailleurs, je constate — c'est paradoxal — que lorsque des non-politiques manifestent le désir de s'intéresser au problème, ils se font insulter! J'estime, par exemple, que les « intellectuels » qui ont fait circuler une pétition parmi les francophones avaient le droit de le faire. Or, j'ai lu, dans le journal *Le Soir* d'avant-hier, un article incroyable de M. Serge Moureaux — plus présent dans la presse qu'au sein de cet hémicycle! — qui insultait ces personnes, opposant le « pays réel » au « pays légal », et les qualifiait presque de fascistes. Si l'on considère que, pour des intellectuels, c'est adopter un raisonnement d'extrême droite que de s'intéresser à la réforme de l'Etat et solliciter une consultation populaire, il ne faut pas s'étonner que la population ne s'intéresse plus à nos jeux!

Je voudrais aborder brièvement le problème des transferts de compétences, qui revêt deux aspects: d'une part, les transferts de l'Etat vers les Régions et, d'autre part, les transferts internes aux instances francophones.

Les transferts nouveaux de l'Etat vers les Régions me semblent cohérents. On vise essentiellement l'agriculture, la politique scientifique et le commerce extérieur. J'attire simplement votre attention sur le fait qu'en matière de commerce extérieur, par exemple, la Région bruxelloise est actuellement défavorisée et devra s'organiser en vue d'une représentation commerciale à l'étranger.

Le second problème, plus préoccupant à nos yeux, est celui des transferts internes aux instances francophones, c'est-à-dire les transferts de compétences — et donc de moyens financiers — de la Communauté française vers, d'une part, la Région wallonne et, d'autre part, la Commission communautaire française de Bruxelles.

Ce matin, j'ai indiqué que la réforme proposée donnait évidemment un plus aux Régions, encore que ce problème — dont il est sans cesse question — soit devenu exclusivement francophone puisque, depuis 1984, nos collègues flamands ont fusionné Communauté et Région.

L'équilibre global au sein de l'Etat belge exige une solidarité entre les francophones de Bruxelles et de Wallonie. Or, la réforme proposée a un effet inverse puisqu'elle affaiblit la Communauté en permettant de lui enlever l'essentiel de ses compétences, c'est-à-dire celles dont elle disposait en matière d'enseignement.

Le financement de la Communauté n'est en rien garanti. En effet, assuré par une certaine évolution du PNB et par le transfert intégral de la redevance radio-télévision, le nouveau financement ne couvre que 25 p.c. des besoins de la Communauté française: trois milliards au lieu de douze, pour 1993.

Par ailleurs, on charge la Région bruxelloise de reprendre la gestion financière de l'enseignement francophone. Mais on ajoute que si la Région intervient financièrement en faveur de cet enseignement, un quart du montant devra être donné à la Commission communautaire flamande. On dit d'ailleurs que la Commission communautaire flamande pourra éventuellement transférer ces montants à la Communauté flamande. En clair, cela revient à dire que la Commission communautaire flamande de Bruxelles n'en a nul besoin.

Je ne suis pas convaincu que le refinancement de l'enseignement, même à Bruxelles, sera assuré étant donné que la situation financière de la Région bruxelloise n'est pas tellement favorable.

Pour terminer, je voudrais revenir aux arguments avancés aujourd'hui par le Premier ministre, d'une part, et par des porte-parole de la majorité, d'autre part, concernant la réforme de l'Etat.

Le Premier ministre a essentiellement évoqué deux sujets. Il a d'abord vanté le principe du compromis indispensable pour gouverner tout Etat démocratique et multiculturel comme le nôtre. Dans son élan, il a même affirmé que la façon dont la Belgique fédérale s'élabore pourrait être un exemple pour la construction européenne. J'espère, pour ma part, qu'elle se fera de façon moins chaotique que celle de l'Etat belge.

Nous sommes en démocratie; M. Schiltz a d'ailleurs dit tout à l'heure au *Vlaams Blok* que des compromis sont nécessaires, qu'il faut dialoguer et qu'on n'impose pas sa volonté. Il convient toutefois de préciser qu'il y a des compromis lorsqu'on discute de choses semblables et qu'on accorde des concessions sur le même objet. Ce n'est cependant pas la méthode utilisée par le Gouvernement. Lorsqu'il va mendier les voix des écologistes et qu'il leur concède des écotaxes, nous ne sommes plus en présence d'un compromis, mais bien d'un marchandage, ce qui est différent. De toute façon, le compromis, même s'il a une valeur, n'est pas une fin en soi, et je m'inquiète de cette louange permanente du compromis à la belge qui, dans certains cas, aboutit à des situations injustes et à des blocages.

On nous reproche également de ne pas disposer de majorité de rechange ni de projet alternatif et on estime inimaginable qu'une autre majorité des deux tiers se dégage sur un projet. Je répondrai qu'on n'a pas vraiment essayé.

Le dialogue de Communauté à Communauté à dix a été une comédie et, très rapidement, les deux familles libérales et le FDF ont été exclus parce qu'il en avait été ainsi décidé dès le départ. La majorité actuelle s'est donc déterminée librement. Dire qu'il n'existait pas d'autre majorité possible ne me convainc pas du tout. Nous avons pu observer que les précédentes réformes de l'Etat ont été appréhendées par des majorités différentes.

En outre, je n'hésite pas à dire qu'un statu quo est préférable à une mauvaise réforme.

Où se situaient les urgences? Il convenait, d'une part, de permettre l'élection directe des Conseils des Communautés et des Régions — le système de double et de triple casquettes était effectivement un système impossible — et, d'autre part, d'assurer le refinancement de la Communauté française. Le deuxième point n'est pas réglé et le premier aurait pu obtenir une large majorité sans toutes les autres compromissions. Mais était-il urgent de scinder la province de Brabant, de réformer le Sénat et d'assurer une prétendue protection des minorités dans les communes à facilités alors qu'en cette matière, les habitants ne se sont jamais plaints de l'attitude des communes?

En réalité, chers collègues, une majorité s'est formée, a élaboré un projet et entend l'imposer en prétendant qu'aucune autre majorité n'est possible pas plus qu'un autre projet. Personnellement, je ne le crois pas. Si la réforme améliore certains détails, elle ne résout en rien nos problèmes institutionnels en profondeur. Elle n'est pas un rempart contre le séparatisme, elle rompt la solidarité francophone et, au point de vue du refinancement de la

Communauté française, nous ne sommes nulle part. MM. Spitaels et Deprez en avaient pourtant fait leur cheval de bataille au moment des dernières élections. Ils avaient dit qu'ils n'entreraient pas dans une majorité qui n'assurerait pas le refinancement de la Communauté française, c'est pourtant ce qu'ils ont fait et, aujourd'hui, ils nous présentent une réforme de l'Etat comme étant la panacée alors qu'elle ne résoudra rien en profondeur et que le problème de l'avenir de l'Etat belge reste posé dans des conditions de plus en plus difficiles.

INTERPELLATIES — INTERPELLATIONS

Verzoeken — Demandes

De Voorzitter. — Het Bureau heeft de volgende interpellatieverzoeken ontvangen:

1. Van de heer Goovaerts tot de minister van Maatschappelijke Integratie, Volksgezondheid en Leefmilieu over «de verdere erkenning van de titel tandarts-orthodontie»;

Le Bureau a été saisi des demandes d'interpellation suivantes:

1. De M. Goovaerts au ministre de l'Intégration sociale, de la Santé publique et de l'Environnement sur «la reconnaissance ultérieure du titre d'orthodontiste»;

2. Van de heer Hatry tot de Vice-Eerste minister en minister van Justitie en Economische Zaken over «het feit dat het departement van Economische Zaken niets doet aan de voorschriften betreffende de liften in appartementsgebouwen en de nadelige gevolgen daarvan voor de appartementsgebouwen».

2. De M. Hatry au Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques sur «les conséquences néfastes pour les immeubles à appartements de l'inaction dont témoigne le département des Affaires économiques en ce qui concerne les règles applicables aux immeubles à appartements dotés d'un ascenseur».

De datum van deze interpellaties wordt later bepaald.

La date de ces interpellations sera fixée ultérieurement.

Mesdames, messieurs, je vous propose d'interrompre ici nos travaux.

Ik stel voor onze werkzaamheden te onderbreken. (*Instemming.*)

Prochaine séance demain, jeudi 21 janvier, à 10 heures.

Volgende vergadering morgen, donderdag 21 januari, om 10 uur.

La séance est levée.

De vergadering is gesloten.

(*La séance est levée à 18 h 30 m.*)

(*De vergadering wordt gesloten om 18 h 30 m.*)